

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه شیخ بهائی
غیر دولتی - غیر انتفاعی

جامع شیخ بهائی

مجاله داخلی دانشگاه شیخ بهائی - فرهنگ دانشگاهی - هشتم - شماره پست و هشتم - بهار ۱۴۰۰

به انضمام ویژه نامه انتخابات ۱۴۰۰

علمی - فرهنگی - مذهبی - ادبی و...

مقام معظم رهبری:

مردم در انتخاب رئیس جمهور خصوصياتی مانند مردمی بودن، کفایت، قدرت مدیریت، ایمان، عدالت خواهی، ضد فساد بودن، عملکرد انقلابی و جهادی، اعتقاد به توانمندی های داخلی، امیدواری به آینده و اعتقاد به جوانان را مورد توجه قرار دهند.

۱۴۰۰/۱/۱

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۳	.....سخن آسمانی
۵	.....رایانه کوانتومی
۱۲	.....آشنایی با موک
۱۶	.....پیش نویس های زندگی
۱۸	.....نقش علم در قانون تجارت بین المللی
۲۷	.....شیخ ما گفت
۲۸	.....مناسبت ها در بهار ۱۴۰۰
۳۷	.....اخبار دانشگاه در بهار ۱۴۰۰
۳۸	.....ویژه نامه انتخابات ریاست جمهوری و

عنوان مجله:

جامع شیخ بهایی
(مجله داخلی دانشگاه شیخ بهایی)
بهار ۱۴۰۰

صاحب امتیاز و مدیر مسئول:
دکتر سید محمود خاتون آبادی؛
معاونت دانشجویی و فرهنگی

سر دبیر:
مهندس سید محمد مهدی تابعی
طرح جلد، صفحه آرایی و تدوین:
فاطمه فدوی حسینی

رایانامه مجله:

jshbu@shbu.ac.ir

مسئولیت مطالب هر بخش به عهده نگارنده آن می باشد

مریم کاظمی^۱

سخن آسمانی

"وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا"

"بندگان خدا آنانند که با تواضع و فروتنی بر زمین راه می‌روند و هنگامی که جاهلان آنها را مخاطب سازند به آنها سلام می‌گویند"^۲

تواضع به معنای فروتنی از صفات پسندیده است، که از واژه وضع به معنای فرو نهادن است و در مفاهیم اخلاقی آن است که انسان باید خود را در برابر پروردگار عالم و دیگر هم نوعان خود پایین‌تر از موقعیت خود قرار دهد و فروتنی نماید. خلاف آن تکبر و فخر فروشی است، که از صفات نکوهیده می‌باشد. تواضع در دو ساحت معنا پیدا می‌کند: تواضع در برابر خداوند یکتا که عالی‌ترین درجه آن است و شامل اطاعت از امر پروردگار و قوانین الهی و پیامبران و اهل‌البیت (علیهم‌السلام) است و دیگری تواضع در برابر خلق خدا به هنگام معاشرت با روی باز و رعایت ادب است.

تواضع و فروتنی دارای نشانه‌ها و درجاتی است. شخصی از امام رضا (علیه‌السلام) پرسید: "حد و مرز تواضع چیست که اگر کسی آن را رعایت کند متواضع است؟ آن حضرت در پاسخ فرمودند: "تواضع دارای درجاتی است یکی از آن درجات این است که انسان موقعیت نفس خود را بداند، و آن را با قلب سالم در همان جایگاه قرار دهد، و برای دیگران همان را بپسندد که برای خود می‌پسندد، هرگاه از کسی بدی دید آن را با نیکی پاسخ دهد، خشم خود را فروبرد، از گناهان مردم بگذرد، و آنها را مورد عفو قرار دهد، خداوند نیکوکاران را دوست دارد."^۳

در واقع تواضع از رحمت خداوند است و شناخت هرچه بیشتر خداوند و ضعف‌های ذاتی انسان او را در کسب این ویژگی اخلاقی زیبا، و کاستن از غرور بی‌جایاری می‌نماید. چنان‌که امیرالمومنین علی (علیه‌السلام) می‌فرمایند: "در شگفتم از شخص متکبر که دیروز نطفه‌ای بوده و فردا لاشه‌ای است."^۴

ز خاک آفریدت خداوند پاک   پس ای بنده افتادگی کن چو خاک^۵

و البته که در کلام الله مجید و متون اخلاقی و عرفانی به دوری از تکبر در کردار و گفتار بسیار تاکید شده و در سیره پیامبران و اهل‌بیت (علیهم‌السلام) نمونه‌های بسیاری از آن آورده شده است. تا آنجا که بنابر روایتی خداوند به حضرت موسی (علیه‌السلام) فرمودند: "تورا بدان سبب به پیامبری برگزیدم که در میان همه مردم، کسی متواضع‌تر از تو نیست."^۶ و در سیره نبی مکرم اسلام آمده است، که همچون بندگان می‌نشست و همچون آنان غذا می‌خورد و زمانی که از ایشان سوال شد که: "چرا روی خاک نشسته‌ای و با بردگان همنشین و هم غذا شده‌ای در پاسخ فرمودند: کدام بنده‌ای بنده‌تر از من

^۱. کارشناس ارشد تاریخ ایران اسلامی

^۲. قرآن، فرقان، آیه ۶۳

^۳. اصول کافی، ج ۲، ص ۱۲۴

^۴. نهج البلاغه، حکمت ۱۲۶

^۵. بوستان، سعدی، باب چهارم، در تواضع

^۶. علامه مجلسی، بحار النوار، ج ۱۳، ص ۷

است^۱ در این جا لازم است بگوییم که در این متون به همان نسبت که بر تواضع در برابر بعضی از اشخاص مثل پدر و مادر و معلمان تاکید شده است همچون امام صادق (علیه السلام) که می فرمایند: "در برابر کسی که از او دانش می آموزید فروتن باشید."^۲ به همان نسبت تواضع در برابر کافران و متکبران و حتی اشراف نهی شده است: چنانکه امام علی (علیه السلام) می فرمایند: "هر کس در مقابل ثروتمند به خاطر ثروتش تواضع کند دو سوم دینش از بین برود."^۳ اما در پایان اشاره کنیم به چند مورد از آثار و نتایج تواضع و دوری از غرور و خودستانی که عبارتند از:

۱. "التواضع سلم الشرف فروتنی نردبان شرافت است."^۴
۲. عالم بودن خدواند و نزدیکی او به مخلوقاتش: "خودستایی نکنید او به کسی که پرهیزکاری پیشه کرده نزدیکتر است."^۵
۳. تواضع مایه سربلندی و نزول رحمت است: "فروتنی جز به سربلندی بنده نیفزاید پس تواضع کنید، خدایتان شما را رحمت کند."^۶
۴. تواضع محبت آور است: "ثمره التواضع المحبه."^۷ و در آخر امام حسن عسکری (علیه السلام) می فرمایند:

۱. محدث قمی، کحل البصر، صص ۱۰۰ و ۱۰۱؛ مجلسی، همان، ج ۱۵، ص ۳۶۶

۲. کافی، ج ۱، ص ۳۶

۳. نهج البلاغه، حکمت ۲۴۸

۴. شرح غرر الحکم، ج ۱، ص ۲۶۳. امام علی (ع)

۵. قرآن، سوره نجم، آیه ۳

۶. جامع السعادات، ج ۱، ص ۳۹۶. پیامبر اسلام (ص)

۷. شرح غرر الحکم، ج ۱، ص ۳۲۷. امام علی (ع)

رایانه کوانتومی (Quantum Computer)

رایانه کوانتومی ماشینی است که از پدیده‌ها و قوانین مکانیک کوانتوم مانند برهم نهی (Superposition) و درهم‌تنیدگی (Entanglement) برای انجام محاسباتش استفاده می‌کند. کامپیوترهای کوانتومی با کامپیوترهای فعلی که با ترانزیستورها کار می‌کنند تفاوت اساسی دارند. ایده اصلی که در پس کامپیوترهای کوانتومی نهفته است این است که می‌توان از خواص و قوانین فیزیک کوانتوم برای ذخیره‌سازی و انجام عملیات روی داده‌ها استفاده کرد. یک مدل تئوریک و انتزاعی از این ماشین‌ها، ماشین تورینگ کوانتومی (Quantum Turing Machine) است که کامپیوتر کوانتومی جهانی (Universal Quantum Computer) نیز نامیده می‌شود.

اگر چه محاسبات کوانتومی تازه در ابتدای راه قرار دارد، اما آزمایش‌هایی انجام شده که در طی آنها عملیات محاسبات کوانتومی روی تعداد بسیار کمی از کوبیت‌ها اجرا شده است. تحقیقات نظری و عملی در این زمینه ادامه دارد و بسیاری از موسسات دولتی و نظامی از تحقیقات در زمینه کامپیوترهای کوانتومی چه برای اهداف غیرنظامی و چه برای اهداف امنیتی (مثل تجزیه و تحلیل رمز، حمایت می‌کنند. اگر کامپیوترهای کوانتومی در مقیاس بزرگ ساخته شوند، می‌توانند مسائل خاصی را با سرعت خیلی زیاد حل کنند (برای مثال الگوریتم شور)، البته باید توجه داشت که توابعی که توسط کامپیوترهای کلاسیک محاسبه پذیر نیستند، توسط کامپیوترهای کوانتومی نیز محاسبه پذیر نخواهند بود. این کامپیوترها نظریه چرچ-تورینگ را رد نمی‌کنند. کامپیوترهای کوانتومی فقط برای ما سرعت بیشتر را به ارمغان می‌آورند.

نقاط کوانتومی

تعریف ساده نقطه کوانتومی این است که یک ذره مادی کوچک، که افزایش یا کاهش یک الکترون خواص آن را به نحو ارزشمندی تغییر دهد. البته اتم‌ها نقطه کوانتومی محسوب می‌شوند، ولی توده‌های چندمولکولی نیز چنین‌اند. در زیست‌شیمی، نقاط کوانتومی گروه‌های اکسیداسیون-احیا خوانده می‌شوند. در نانوتکنولوژی به آنها بیت‌های کوانتومی یا کیوبیت گفته می‌شود. اندازه آنها در حد چند نانومتر است و از انواع مواد همچون سلنید کادمیوم- که رنگهای مختلفی را تولید می‌کند- ساخته می‌شوند. کاربردهای بالقوه آنها در مخابرات و اپتیک است. نانوذرات فلورسنت- که تا پیش از تابش ماوراءبنفش نامرئی هستند- ساختار نانوبلوری قادر به تغییر رنگ از دیگر تعاریف آنهاست. نقاط کوانتومی از دیگر مواد فلورسنت انعطاف بیشتری دارد؛ لذا استفاده از آنها در ساخت کامپیوترهای نانومقیاس بهره‌گیرنده از نور برای پردازش اطلاعات مناسب است.

اصول گزیده‌ای از کامپیوترهای کوانتومی

رویای محاسبات ماشینی یا ماشینی که بتواند مسائل را در اشکال گوناگون حل کند کمتر از دو قرن است که زندگی بشر را به طور جدی در بر گرفته است. اگر از ابزارهایی نظیر چرتکه و برخی تلاشهای پراکنده دیگر در این زمینه بگذریم، شاید بهترین شروع را بتوان به تلاشهای «چارلز بابیج» و «بلز پاسکال» با ماشین محاسبه مکانیکی شان نسبت داد. با گذشت زمان و تا ابتدای قرن بیستم تلاشهای زیادی جهت بهبود ماشین محاسب مکانیکی صورت گرفت که همه آنها بر پایه ریاضیات دهدهی (decimal) بود، یعنی این ماشین‌ها محاسبات را همان طور که ما روی کاغذ انجام می‌دهیم انجام می‌دادند. اما

^۱. هیات علمی گروه مهندسی کامپیوتر tabei@shbu.ac.ir

تحول بزرگ در محاسبات ماشینی در ابتدای قرن بیستم شروع شد. این زمانی است که الگوریتم و مفهوم فرایندهای الگوریتمی (algorithmic processes) به سرعت در ریاضیات و بتدریج سایر علوم رشد کرد. ریاضیدانان شروع به معرفی سیستم‌های جدیدی برای پیاده‌سازی الگوریتمی کلی کردند که در نتیجه آن، سیستم‌های انتزاعی محاسباتی بوجود آمدند. در این میان سهم برخی بیشتر از سایرین بود. آنچه امروزه آنرا دانش کامپیوتر و یا الکترونیک دیجیتال می‌نامیم مرهون و مدیون کار ریاضیدان برجسته انگلیسی به نام «آلن تورینگ» (Alan Turing) «است. وی مدلی ریاضی را ابداع کرد که آنرا ماشین تورینگ می‌نامیم و اساس تکنولوژی دیجیتال در تمام سطوح آن است. وی با پیشنهاد استفاده از سیستم دودویی برای محاسبات به جای سیستم عدد نویسی دهمی که تا آن زمان در ماشین‌های مکانیکی مرسوم بود، انقلابی عظیم را در این زمینه بوجود آورد. پس از نظریه طلایی تورینگ، دیری نپایید که «جان فون نویمان» یکی دیگر از نظریه پردازان بزرگ قرن بیستم موفق شد ماشین محاسبه گری را بر پایه طرح تورینگ و با استفاده از قطعات و مدارات الکترونیکی ابتدایی بسازد. به این ترتیب دانش کامپیوتر بتدریج از ریاضیات جدا شد و امروزه خود زمینه‌ای مستقل و در تعامل با سایر علوم به شمار می‌رود. گیت‌های پیشرفته، مدارات ابر مجتمع، منابع ذخیره و بازیابی بسیار حجیم و کوچک، افزایش تعداد عمل در واحد زمان و غیره از مهم‌ترین این پیشرفتها در بخش سخت‌افزاری محسوب می‌شوند. در ۱۹۶۵ «گوردون مور» اظهار کرد که توان کامپیوترها هر دو سال دو برابر خواهد شد. در تمام این سالها، تلاش عمده در جهت افزایش قدرت و سرعت عملیاتی در کنار کوچک سازی زیر ساختها و اجزای بنیادی بوده است. نظریه مور در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی تقریباً درست بود. اما از ابتدای دهه ۸۰ میلادی و با سرعت گرفتن این پیشرفتها، شبهات و پرسش‌هایی در محافل علمی مطرح شد که این کوچک سازی‌ها تا کجا می‌توانند ادامه پیدا کنند؟ کوچک کردن ترازیستورها و مجتمع کردن آنها در فضای کمتر نمی‌تواند تا ابد ادامه داشته باشد زیرا در حدود ابعاد نانو متری اثرات کوانتومی از قبیل تونل زنی الکترونی بروز می‌کنند. گرچه همیشه تکنولوژی چندین گام بزرگ از نظریه عقب است، بسیاری از دانشمندان در زمینه‌های مختلف به فکر رفع این مشکل تا زمان رشد فن آوری به حد مورد نظر افتادند. به این ترتیب بود که برای نخستین بار در سال ۱۹۸۲ «ریچارد فاینمن» «معلم بزرگ فیزیک و برنده جایزه نوبل، پیشنهاد کرد که باید محاسبات را از دنیای دیجیتال وارد دنیای جدیدی به نام کوانتوم کرد که بسیار متفاوت از قبلی است و نه تنها مشکلات گذشته و محدودیت‌های موجود را بر طرف می‌سازد، بلکه افق‌های جدیدی را نیز به این مجموعه اضافه می‌کند. این پیشنهاد تا اوایل دهه ۹۰ میلادی مورد توجه جدی قرار نگرفت تا بالاخره در ۱۹۹۴ «پیتر شور» از آزمایشگاه AT&T در آمریکا نخستین گام را برای محقق کردن این آرزو برداشت. به این ترتیب ارتباط نوینی بین نظریه اطلاعات و مکانیک کوانتومی شروع به شکل گیری کرد که امروز آنرا محاسبات کوانتومی یا محاسبات نانو متری (nano computing) می‌نامیم. در واقع هدف محاسبات کوانتومی یافتن روشهایی برای طراحی مجدد ادوات شناخته شده محاسبات (مانند گیت‌ها و ترانزیستورها) به گونه ایست که بتوانند تحت اثرات کوانتومی، که در محدوده ابعاد نانو متری و کوچکتر بروز می‌کنند، کار کنند. در این شکل به طور شماتیک و در سمت چپ یک مدار نیم جمع‌کننده را مشاهده می‌کنید که معادل کوانتومی و نانو متری آن در سمت راست پیشنهاد شده است. نوع اتم‌های به کار رفته، نحوه چینش اتم‌ها، چگونگی ایجاد سلول نمایش یافته (معماری سلولی) و چند ویژگی دیگر خصوصیات معادل با گیت‌های به کار رفته در نمونه دیجیتال هستند. یک راه نظری برای پیاده‌سازی سلول در این طرح، استفاده از «نقاط کوانتومی» (quantum dots) یا چیزی است که در زبان مکانیک کوانتومی آنرا «اتم مصنوعی» می‌نامیم.

محاسبات کوانتومی

کامپیوتر تنها بخشی از دنیایی است که ما آنرا دنیای دیجیتالی می‌نامیم. پردازش ماشینی اطلاعات، در هر شکلی، بر مبنای دیجیتال و محاسبات کلاسیک انجام می‌شود. اما کمتر از یک دهه است که روش بهتر و قدرتمندتر دیگری برای

پردازش اطلاعات پیش رویمان قرار گرفته که بر اساس مکانیک کوانتومی می‌باشد. این روش جدید با ویژگی‌هایی همراه است که آنرا از محاسبات کلاسیک بسیار متمایز می‌سازد. گرچه محاسبات دانشی است که اساس تولد آن در ریاضیات بود، اما کامپیوترها سیستم‌هایی فیزیکی هستند و فیزیک در آینده این دانش نقش تعیین کننده‌ای خواهد داشت. البته وجود تفاوت بین این دو به معنای حذف یکی و جایگزینی دیگری نیست. به قول «نیلز بور» گاهی ممکن است خلاف یک حقیقت انکار ناپذیر منجر به حقیقت انکار ناپذیر دیگری شود. بنابراین محاسبات کوانتومی را به عنوان یک زمینه و روش جدید و بسیار کارآمد مطرح می‌کنیم. وجود چند پدیده مهم که مختص فیزیک کوانتومی است، آنرا از دنیای کلاسیک جدا می‌سازد. این پدیده‌ها عبارتند از: برهم نهی (superposition)، تداخل (interference)، نا جایگزیدگی (non locality) و تکثیر ناپذیری (non clonability). برای بررسی اثرات این پدیده‌ها در این روش جدید، لازم است که ابتدا واحد اطلاعات کوانتومی را معرفی کنیم. هر سیستم محاسباتی دارای یک پایه اطلاعاتی است که نماینده کوچکترین میزان اطلاعات قابل نمایش، چه پردازش شده و چه خام است. در محاسبات کلاسیک این واحد ساختاری را بیت می‌نامیم که گزیده واژه «عدد دودویی» است زیرا می‌تواند تنها یکی از دو رقم مجاز صفر و یک را در خود نگه دارد. به عبارت دیگر هر یک از ارقام یاد شده در محاسبات کلاسیک، کوچکترین میزان اطلاعات قابل نمایش محسوب می‌شوند. پس سیستم‌هایی هم که برای این مدل وجود دارند باید بتوانند به نوعی این مفهوم را عرضه کنند. در محاسبات کوانتومی هم چنین پایه‌ای معرفی می‌شود که آنرا کیوبیت (qubit) یا بیت کوانتومی می‌نامیم. اما این تعریف کیوبیت نیست و باید آنرا همراه با مفهوم و نمونه‌های واقعی و فیزیکی درک کرد. در ضمن فراموش نمی‌کنیم که کیوبیت‌ها سیستم‌هایی فیزیکی هستند، نه مفاهیمی انتزاعی و اگر از ریاضیات هم برای توصیف آنها کمک می‌گیریم تنها بدلیل ماهیت کوانتومی آنها است. در فیزیک کلاسیک برای نگه داری یک بیت از حالت یک سیستم فیزیکی استفاده می‌شود. در سیستم‌های کلاسیکی اولیه (کامپیوترهای مکانیکی) از موقعیت مکانی دندانه‌های چند چرخ دنده برای نمایش اطلاعات استفاده می‌شد. از زمانیکه حساب دودویی برای محاسبات پیشنهاد شد، سیستم‌های دو حالتی انتخاب‌های ممکن برای محاسبات عملی شدند. به این معنی که تنها کافی بود تا سیستمی دو حالت یا دو پیکربندی مشخص، متمایز و بدون تغییر داشته باشد تا بتوان از آن برای این منظور استفاده کرد. به همین جهت، از بین تمام کاندیدها، سیستم‌های الکتریکی و الکترونیکی برای این کار انتخاب شدند. به این شکل، هر بیت، یک مدار الکتریکی است که یا در آن جریان وجود دارد یا ندارد. هر بیت کوانتومی یا کیوبیت عبارت است از یک سیستم دودویی که می‌تواند دو حالت مجزا داشته باشد. به عبارت فنی تر، کیوبیت یک سیستم دو بعدی کوانتومی با دوپایه به شکل و است. البته نمایش پایه‌ها یکتا نیست، به این دلیل که بر خلاف محاسبات کلاسیک در محاسبات کوانتومی از چند سیستم کوانتومی به جای یک سیستم ارجح استفاده می‌کنیم. اولین کاندید برای نمایش کیوبیت استفاده از مفهوم اسپین است که معمولاً اتم هیدروژن برای آن به کار می‌رود. در اندازه‌گیری اسپین یک الکترون، احتمال بدست آمدن دو نتیجه وجود دارد: یا اسپین رو به بالاست که با آنرا با نشان می‌دهیم و معادل است و یا رو به پائین است که با نشان می‌دهیم و معادل است با $|\downarrow\rangle$ یا پائین بودن جهت اسپین در یک اندازه‌گیری از آنجا ناشی می‌شود که اگر اسپین اندازه‌گیری شده در جهت محوری باشد که اندازه‌گیری را در جهت آن انجام داده‌ایم، آنرا بالا و اگر در خلاف جهت این محور باشد آنرا پائین می‌نامیم. علاوه بر اسپین از وضع قطبش یک پرتو فوتونی و نیز سطوح انرژی مجزای یک اتم دلخواه نیز می‌توان به عنوان سیستم کیوبیتی استفاده کرد. شاید بتوان مهم‌ترین تفاوت بیت و کیوبیت را در این دانست که بیت کلاسیک فقط می‌تواند در یکی از دو حالت ممکن خود قرار داشته باشد در حالیکه بیت کوانتومی می‌تواند به طور بالقوه در بیش از دو حالت وجود داشته باشد. تفاوت دیگر در اینجاست که هرگاه بخواهیم می‌توانیم مقدار یک بیت را تعیین کنیم اما اینکار را در مورد یک کیوبیت نمی‌توان انجام داد. به زبان کوانتومی، یک کیوبیت را با عبارت نشان می‌دهیم. حاصل اندازه‌گیری روی یک کیوبیت حالت

$|0\rangle$ را با احتمال C_{12} و حالت $|1\rangle$ را با احتمال C_{22} بدست می‌دهد. البته اندازه‌گیری یک کیوبیت حتماً یکی از دو نتیجه ممکن را بدست می‌دهد. از سوی دیگر اندازه‌گیری روی سیستم‌های کوانتومی حالت اصلی آنها را تغییر می‌دهد. کیوبیت در حالت کلی در یک حالت برهم نهاده از دوپایه ممکن قرار دارد. اما در اثر اندازه‌گیری حتماً به یکی از پایه‌ها برگشت می‌کند. به این ترتیب هر کیوبیت، پیش از اندازه‌گیری شدن می‌تواند اطلاعات زیادی را در خود داشته باشد.

توانایی و قدرت محاسبات کوانتومی

بین کامپیوترهای کلاسیک و کامپیوترهای کوانتومی نسل آینده تفاوت اساسی وجود دارد. یک کامپیوتر کلاسیک بر اساس قوانین فیزیک کلاسیک دستورات از پیش تعیین شده‌ای را اجرا می‌کند، اما یک کامپیوتر کوانتومی دستگاهی است که یک پدیده فیزیکی را بر اساس مکانیک کوانتومی به صورت منحصر به فردی در می‌آورد تا به صورت اساسی یک حالت جدید از پردازش اطلاعات را تشخیص دهد. در یک کامپیوتر معمولی اطلاعات به صورت یک سری بیت کد گذاری می‌شوند و این بیت‌ها از طریق گیت‌های منطقی بولین که سری هستند برای نتیجه نهایی دستکاری می‌شوند به طور مشابه یک کامپیوتر کوانتومی، کویت‌ها یا بیت‌های کوانتومی را با اجرای یک از گیت‌های کوانتومی دستکاری می‌کنند و هر واحد انتقال بر روی یک تک کویت یا یک جفت کویت عمل می‌کند. با به کار بردن این کمیت‌های متوالی یک کامپیوتر کوانتومی می‌تواند یک واحد انتقال پیچیده از طریق مجموعه‌ای از کویت‌ها در بعضی حالات ابتدایی ایجاد کند. پیشبرد پروژه ایجاد رایانه‌های کوانتومی در یک رایانه کوانتومی به جای استفاده از ترانزیستورها و مدارهای رایانه‌ای معمولی از اتم‌ها و سایر ذرات ریز برای پردازش اطلاعات استفاده می‌شود. یک اتم می‌تواند به عنوان یک بیت حافظه در رایانه عمل کند و جابجایی اطلاعات از یک محل به محل دیگر نیز توسط نور امکان می‌پذیرد. کریس مونرو و همکارانش در دانشگاه میشیگان برای ذخیره اطلاعات با استفاده از حالت مغناطیسی اتم از یک اتم کادمیم به دام افتاده در میدان الکتریکی استفاده کردند. در این روش انرژی توسط یک لیزر به درون اتم پمپاژ شده و اتم وادار به گسیل فوتونی می‌شود که رونوشتی از اطلاعات اتم را در بر دارد و توسط آشکارساز قابل تشخیص است. ذخیره اطلاعات در رایانه‌ها به صورت سری‌هایی از بیت‌های با حالت‌های روشن و خاموش صورت می‌گیرد. در اتم کادمیم در صورتی که میدان‌های مغناطیسی کوچک هسته و الکترون‌های بیرونی در یک جهت قرار بگیرند روشن و در خلاف جهت خاموش محسوب می‌شوند. کریس مونرو گفته است: اتم کادمیم در هریک از این حالات که باشد می‌تواند هزاران سال در همان حالت بماند.

پیاده‌سازی

در سال ۲۰۱۱ شرکت کامپیوتری D-Wave Systems اولین کامپیوتر کوانتومی قابل عرضه در بازار را معرفی کرد. این کامپیوتر D-Wave One نام دارد و از یک پردازنده ۱۲۸ کیوبیتی بهره می‌گیرد. گرچه تعدادی از محققین مربوط، در مورد این کامپیوتر ابراز شک و تردید کردند.

بیت کوانتومی در برابر بیت

یک رایانه کوانتومی که دارای تعدادی بیت کوانتومی است، اساساً با کامپیوتر کلاسیک که دارای همان تعداد بیت است متفاوت است. برای مثال برای نشان دادن حالت سیستم n بیت کوانتومی روی کامپیوتر کلاسیک، احتیاج به ذخیره 2^n ضرب مختلط است. اگرچه به نظر می‌رسد که بیت کوانتومی می‌تواند اطلاعات را بطور نمایی بیشتر از همتایان کلاسیک خود نگه دارد؛ نباید از این حقیقت بیت‌های کوانتومی که فقط احتمال انطباق در همه حالت هایشان هستند، چشم‌پوشی کنیم. به این معنی که وقتی حالت نهایی بیت کوانتومی اندازه‌گیری شود، آنها فقط در یکی از تنظیمات ممکن که قبلاً

اندازه‌گیری شده‌اند یافت می‌شوند. علاوه بر این اگر فکر کنیم که بیت‌های کوانتومی فقط در یک حالت ممکن قبل از اندازه‌گیری وجود داشته‌اند، نادرست است. چرا که این حقیقت وجود دارد که آنها در حالت‌های منطبق قبل از اینکه اندازه‌گیری شوند روی نتایج احتمالی محاسبات تاثیر مستقیم دارند. برای مثال کامپیوتر کلاسیک اولیه را در نظر بگیرید که با حافظه ۳ بیت کار می‌کند. کامپیوتر در هر زمان، یک توزیع احتمال با ۸ حالت مختلف دارد. اگر یک کامپیوتر مطمئن باشد، پس قطعاً حالتی وجود دارد که احتمال وجود آن حالت ۱ است. اگر کامپیوتر یک کامپیوتر احتمالی (غیر قطعی) باشد، احتمال این وجود دارد که کامپیوتر در هر یک از حالت‌های مختلف قرار بگیرد. ما می‌توانیم هریک از این حالت‌های احتمالی را با ۸ عدد توصیف کنیم. باید در نظر گرفت که مجموع احتمالات این حالتها برابر با یک خواهد بود. حالت رایانه کوانتومی ۳ بیت با یک بردار ۸ بعدی توصیف می‌شود که Ket نامیده می‌شود. بنابراین به جای جمع کردن احتمال این حالتها، مجموع مربعات این حالتها را در نظر می‌گیریم که مقدار آن برابر با یک خواهد بود. علاوه بر این ضرائب اعداد مختلط هستند. گرچه دامنه این حالتها با اعداد مختلط نشان داده می‌شود، فاز بین دو حالت یک پارامتر معنی دار است که این یک کلید تفاوت بین محاسبه کوانتوم و احتمال محاسبه کلاسیکی است.

عملکرد

حالت ۳ بیت کلاسیک و ۳ بیت کوانتوم، بردارهای ۸ بعدی هستند. آنها بطور متفاوتی برای محاسبات کلاسیکی و کوانتومی عمل می‌کنند. برای محاسبه در هر زمینه، سیستم باید مقدار دهی شود.

پتانسیل

محاسبه فاکتورگیری عدد صحیح بوسیله یک کامپیوتر معمولی برای اعداد صحیح بزرگ، در صورتی که این اعداد حاصل چند عدد اول هستند (بعنوان مثال حاصل ضرب ۲ عدد اول ۳۰۰ رقمی) غیرممکن است. در مقایسه، یک رایانه کوانتومی می‌تواند بصورت موثری مشکل پیدا کردن این عاملها را با استفاده از الگوریتم Shore حل کند. این قابلیت رایانه کوانتومی را قادر می‌سازد بسیاری از سیستمهای رمزنگاری امروزه را رمز گشایی کند، به این معنی که یک الگوریتم زمانی (در تعداد ارقام عدد صحیح) چند جمله‌ای برای حل مسئله وجود خواهد داشت. به ویژه مبنای بسیاری از رمزهای کلید عمومی متداول، مشکل بودن فاکتورگیری اعداد صحیح (یا مسائل الگوریتم مجزای مربوطه که به سادگی با الگوریتم Shore قابل حل است) شامل حالت‌های مختلف RSA می‌باشد. این روشها برای ایمن کردن صفحات WEB، رمز کردن ایمیل و بسیاری انواع دیگر دیتا بکار می‌رود. شکستن اینها پیامدهای مهمی برای محرمانگی و امنیت الکترونیکی خواهد داشت. با این حال بنظر نمی‌رسد سایر الگوریتمهای رمزنگاری موجود با این الگوریتمها شکسته شوند. برخی از الگوریتمهای کلید عمومی بر مبنای مسائلی بجز فاکتورگیری اعداد صحیح و الگوریتم مجزا که الگوریتم Shore برای حل آنها بکار می‌رود، مانند سیستم رمز McEliece مبتنی بر مسئله‌ای در تئوری کدینگ قابل حل باشند. سیستمهای رمز Lattice نیز با رایانههای کوانتومی شکسته می‌شوند و یک الگوریتم زمانی چند جمله‌ای برای حل مسائل زیر گروه پنهان دو سطحی، که قابلیت شکستن بسیاری از رمزهای lattice را دارند، پیدا می‌کنند. ثابت شده که بکارگیری الگوریتم Grover برای شکستن الگوریتم متقارن (کلیدمخفی) به روش حمله همه‌جانبه تقریباً نیاز به $2^{\frac{n}{2}}$ الگوریتم رمز زیرین دارد که در مقایسه با 2^n در حالت سنتی، به این معناست که طول کلید متقارن به صورت موثری نصف شده است. AES ۲۵۶-در برابر حمله‌ای که از الگوریتم Grover استفاده می‌کند همان میزان امنیت AES ۱۲۸-در برابر حملات همه‌جانبه سنتی دارد (ابعاد کلید را ببینید). رمزنگاری کوانتومی، برخی عملیات رمزنگاری کلیدعمومی را بصورت بالقوه بهبود می‌بخشد. علاوه بر فاکتورگیری و الگوریتمهای مجزا، الگوریتمهای کوانتومی یک چند جمله‌ای سرعت بخش برای معروف ترین الگوریتم سنتی که برای

بسیاری مسائل پیداشده، شامل شبیه سازی فرآیندهای فیزیک کوانتومی در شیمی و فیزیک حالت جامد، تخمین چندجمله‌ای Jones و حل معادله Pell ارائه می‌کند. هیچ استدلال ریاضی که نشان دهد الگوریتم سنتی سریع معادلی را نتوان یافت، پیدا نشده و بعید هم به نظر می‌رسد. برای برخی مسائل، رایانه‌های کوانتومی یک چند جمله‌ای سرعت بخش ارائه می‌کنند. معروف ترین نمونه آن، جستجوی پایگاه داده کوانتومی است که با استفاده از الگوریتم Grover با پرسشهای کمتر از پایگاه داده نسبت به روش سنتی حل می‌شود. این مزیت قابل اثبات است. نمونه‌های متعددی از سرعت بخشی کوانتومی برای مسائل مربوط به query ها مانند یافتن توابع دو-به-یک و برآورد NAND trees اثبات شده است.

مسئله‌ای را با ۴ خصوصیت در نظر بگیرید:

۱. تنها راه برای حل مسئله حدس زدن مکرر و امتحان زدن آنهاست.
۲. تعداد پاسخهای احتمالی برای امتحان کردن مساوی تعداد ورودی هاست.
۳. همه پاسخهای احتمالی یک زمان را برای امتحان کردن نیاز دارند.
۴. هیچ نشانه‌ای درباره اینکه کدام پاسخ بهتر است وجود ندارد؛ مقادیر بصورت اتفاقی تولید و به ترتیب خاصی امتحان می‌شوند.

مثالی از آن رمز عبور یاب است که تلاش می‌کند تا رمز عبور را برای یک فایل رمز شده حدس بزند (با در نظر گرفتن حداکثر طول ممکن برای رمز عبور). برای مسائلی با ۴ خصوصیت فوق، زمان حل این مسئله برای رایانه کوانتومی، متناسب با جذر تعداد ورودیها است. این سرعت را بسیار زیاد خواهد کرد و برخی مسائل را از سالها به ثانیه‌ها خواهد رساند. از این رایانه‌های کوانتومی برای حمله به رمزهای متقارن مانند DES سه‌گانه و AES از طریق حدس زدن کلید مخفی استفاده می‌شود. الگوریتم Grover همچنین برای سرعت بخشی درجه دوم در جستجوهای همه‌جانبه پاره‌ای از مسائل مانند NP-complete بکار می‌رود. از آنجا که علوم شیمی و نانوتکنولوژی متکی بر درک سیستمهای کوانتومی می‌باشند و این سیستمها به روش سنتی قابل شبیه سازی نیستند، بسیاری بر این اعتقادند که شبیه سازی کوانتومی یکی از مهمترین کاربردهای محاسبات کوانتومی است. چالشهای فنی بسیاری در ایجاد یک رایانه کوانتومی در ابعاد بزرگ وجود دارد. بنابراین انتظار می‌رود این رایانه‌ها مسائل را بسیار سریع تر حل کنند David DiVincenzo. از شرکت IBM، الزامات زیر را برای یک رایانه کوانتومی ذکر کرده است:

- به لحاظ فیزیکی تعداد بیتهای کوانتومی قابل افزایش باشند؛
- به بیتهای کوانتومی بتوان مقادیر دلخواه داد؛
- Quantum gate ها سریع تر از زمان ناهمدوسی باشند؛
- Gate عمومی ایجاد کرد؛
- بیتهای کوانتومی را بتوان براحتی خواند.

ناهمدوسی کوانتومی

یکی از بزرگترین چالشها، کنترل یا حذف ناهمدوسی کوانتومی است. به این معنی که جداسازی سیستم از محیط آن در حالیکه با جهان خارج تعامل دارد باعث ناهمدوسی سیستم می‌شود. این پدیده علمی برگشت‌ناپذیر است؛ زیرا یکپارچه نیست و در صورت عدم جلوگیری از آن، باید قویا کنترل شود. زمانهای ناهمدوسی برای یک سیستم مناسب، بخصوص زمان ملایم سازی سراسری (T_2) برای تکنولوژیهای NMR و MRI زمان dephasing هم نامیده می‌شود، عموماً در حرارت پایین بین چند نانو ثانیه تا چند ثانیه است. این مباحث برای رویکردهای اپتیکی بسیار پیچیده تر است؛ زیرا مقیاس‌های زمانی به میزان بسیار زیادی کوتاه‌تر می‌باشند و راهکاری که اغلب برای رفع آن ذکر می‌شود شکل دهی پالس نوری است. میزان خطا، عموماً با زمان عمل تا زمان ناهمدوسی نسبت دارد؛ بنابراین همه کارکردها باید بسیار سریع تر از زمان ناهمدوسی انجام شوند. اگر میزان خطا کم بود می‌توان از اصلاح خطای کوانتومی که خطاهای ناشی از ناهمدوسی را برطرف می‌کند استفاده کرد؛ بدینوسیله زمان محاسبه کل بیشتر از زمان ناهمدوسی خواهد بود. به طور معمول نرخ خطای هر Gate، از مرتبه 4×10^{-4} می‌باشد (۱۰ به توان ۴-). به این معنا که هر Gate باید وظایف خود را در یک ده هزارم زمان ناهمدوسی سیستم انجام دهد. فراهم کردن این شرایط مقیاس پذیری برای بسیاری از سیستمها مقدور است. درحالیکه استفاده از اصلاح خطا هزینه افزودن تعداد زیادی بیت کوانتومی را نیز همراه دارد. تعداد این بیت‌های کوانتومی الزامی برای فاکتورگیری اعداد صحیح با استفاده از الگوریتم Shore همچنان چند جمله‌ای است و بین L و $2L$ می‌باشد که در آن L تعداد بیت‌هایی است که باید فاکتورگیری شوند. الگوریتمهای اصلاح خطا، این عدد را بایک فاکتور اضافی L بزرگتر خواهند کرد. برای یک عدد 1000 بیتی نیاز به حدود ده هزار بیت کوانتومی بدون اصلاح خطا داریم. با اصلاح خطا این عدد به ده میلیون بیت کوانتومی خواهد رسید. توجه داشته باشید که این زمان حدود $2L$ یا ده میلیون مرحله و روی 1 MHz حدود 10 ثانیه خواهد بود. حالت دیگر برای مسئله ناهمدوسی پایدار، ایجاد یک هم‌بندی رایانه کوانتومی با anyons است که quasi-particleها به صورت رشته‌ها و متکی بر تئوری braid برای ایجاد دروازه‌های منطقی ثابت بکار می‌روند.

آشنایی با موک

فاطمه فدوی حسینی^۱

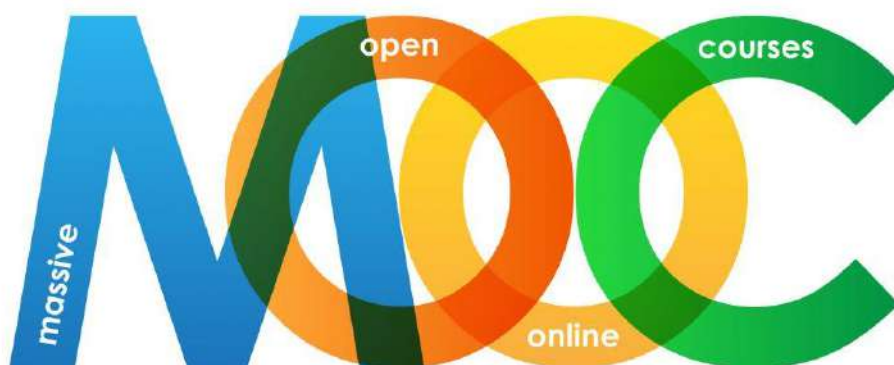
ضرورت یادگیری مادام‌العمر و پرهزینه و وقت گیر بودن آموزش رسمی در برابر یادگیری رایگان (اکثر موارد)، همیشه و همه جا در دسترس بودن و شیوه‌ها و موضوعات متنوع یادگیری از طریق اینترنت، آموزش از طریق اینترنت را گسترش داده‌است.

در برخی از سایت‌ها می‌توان ویدکست کلاس‌های درس دانشگاه‌ها را دید و یا در برخی از آن‌ها همه افراد می‌توانند ویدئوی آموزشی خود را با دیگران به اشتراک بگذارند. مانند سایت‌های فرادرس، تخته سفید، کلاس درس، به آموز، مکتبخونه و وب یاد.

در نوع دیگر آموزش، آموزش از طریق ایمیل درس‌ها بصورت فایل‌های متنی در دوره‌های زمانی معین به ایمیل شخص ارسال می‌شوند. سایت‌هایی مانند درسنامه و پارس ام بی ای از این نوع هستند.

همچنین برخی دانشگاه‌های معتبر دنیا مثل ام.آی.تی، کالیفرنیا، استنفورد، اوپن و جان هاپکینز ویدکست و یا پادکست کلاس‌های درسشان را برای عموم به صورت آنلاین و رایگان قرار داده‌اند.

بسیاری از صفحات در شبکه‌های اجتماعی مانند فیسبوک و گوگل پلاس به مسائل مختلف آموزشی اختصاص یافته است. در این صفحات مطالب آموزشی به شیوه‌ای مختصر و قابل فهم را می‌توان دید. برخی آموزش‌ها متنی و برخی دیگر فایل‌های صوتی یا ویدئویی‌اند. از صفحات آموزشی فارسی می‌توان به انگلیسی مثل آب خوردن و لذت یادگیری اشاره کرد. موک نوع دیگر آموزش، که مدنظر ما است.

^۱. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی

سال ۲۰۱۲ مدل جدیدی از آموزش آنلاین توسط بهترین دانشگاه‌های دنیا ارائه شد که انقلابی در آموزش آنلاین ایجاد کرد. موک که سرنام Massive Open Online Course است به آموزش آنلاین فراگیر ترجمه شد، که دارای ویژگی‌های زیر است:

۱. عدم نیاز به پیش‌نیازی برای ثبت نام در دوره‌های آموزشی (نیازمند یک نام کاربری و رمز عبور)
۲. رایگان.
۳. کاملاً آنلاین.
۴. شرکت همزمان هزاران کاربر.
۵. منطبق بر اصول آموزش دانشگاهی.

همه افراد در سرتاسر دنیا که به اینترنت دسترسی دارند می‌توانند در موک‌ها ثبت نام کنند و هیچ عدم محدودیت در تعداد ثبت نام‌ها وجود ندارد. موک رویای یونسکو - آموزش برای همه در همه جا و بدون هیچ محدودیتی فارغ از تبعیض‌های نژادی، مذهبی و جنسیتی، را محقق کرد و قصد مردم سالارسازی دنیای آموزش و یادگیری را دارد.

آموزش آنلاین و رایگان به اشکال مختلف وجود داشته است اما دلایل زیر باعث معروف شدن موک گردید:

۱. ارائه شدن آن توسط بهترین دانشگاه‌های دنیا،
۲. تعداد عظیم ثبت نام کنندگان در آن،
۳. منطبق بودن با اصول آموزش دانشگاهی و
۴. پرداختن رسانه‌ها به آن است.

برخی دانشگاه‌های معتبر دنیا مانند، ام‌آی‌تی، کالیفرنیا، استنفورد، اوپن و جان هاپکینز ویدکست و یا پادکست کلاس‌های درسشان را برای عموم به صورت آنلاین و رایگان قرار داده‌اند. کورسرا^۱، ادکس^۲ و اودسیتی^۳، سه سازمان عمده‌ای هستند که دوره‌های موک را ارائه می‌دهند.

اودسیتی یک نهاد آموزشی است که جهت همگانی کردن آموزش تأسیس شده است. اودسیتی با سرمایه‌ی شخصی ۳۰۰ هزار دلاری سباستین ترون بنا نهاده شد. کورسرا یک شرکت فناوری آموزشی انتفاعی است که توسط کسانی چون دافنی کالر از دانشگاه استنفورد تأسیس شده است و در مانتین ویو، کالیفرنیا واقع است. کورسرا میزبان دوره‌هایی از ۱۰۰ دانشگاه در سراسر دنیاست. ادکس یک پلتفرم باز و غیرانتفاعی است که توسط دانشگاه هاروارد و انستیتوی تکنولوژی ماساچوست (ام‌آی‌تی) راه‌اندازی شده است. این سرویس، دوره‌های آموزشی آنلاین و رایگانی که توسط دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزشی مختلف ارائه می‌شود را در اختیار علاقه‌مندان قرار می‌دهد. اودسیتی و ادکس بیشتر روی علوم و فن‌آوری، مهندسی و ریاضیات تمرکز کرده‌اند. در حالی که کورسرا علاوه بر علوم و فن‌آوری، به علوم اجتماعی و علوم انسانی نیز می‌پردازد.

^۱. Coursera

^۲. EDX

^۳. Udacity

دوره‌های آموزشی موک بسیار متنوع هستند. از ستاره شناسی گرفته تا زیست شناسی و بهداشت و تندرستی و کتابداری و مهارت های زندگی از مدیریت زمان گرفته تا ترک اعتیاد نیز در موک یافت می‌شوند.

به دلیل ازدیاد تعداد دوره‌های آموزشی موک، موتورهای کاوشی خاصی برای جستجوی آن ایجاد شده است از جمله:

1. <http://www.mobento.com/>
2. <https://www.class-central.com/>
3. SlideRule
4. Open Education Consortium
5. Skilledup
6. RedHoop
7. <http://serendipity.utpl.edu.ec/>
8. MERLOT

هم اکنون امکان گرفتن مدرک موکی هست. دانشگاه ایالتی سن خوزه با اودسیتی همکاری کرده و برای چند مورد از موک‌ها مدرک صادر می‌کند. شورای آموزشی آمریکا پنج موک کورسرا را مورد ارزیابی قرار داده و همه آن‌ها را واجد شرایط مدرک دادن دانسته است. این امکان هست که در آینده، فراگیران با گذراندن چند موک مرتبط با بهترین اساتید دانشگاه‌ها، در رشته مورد نظرشان مدرک دانشگاهی بگیرند و فقط مبلغ اندکی بابت آن مدرک بپردازند.

موک فراتر از نسخه آنلاینی از یک کلاس واقعی یا یک مجموعه ضبط شده از ارائه‌های اساتید است. ایجاد کنندگان موک با استفاده از فن‌آوری‌های مختلف یک محیط یادگیری غنی را ایجاد کرده‌اند. ویدئوهای ضبط شده اساتید به همراه اسلایدهای پاورپوینت مهمترین قسمت موک هاست. موک‌ها فروم های تعاملی دارند که به دانشجویان امکان می‌دهد سوالاتشان را با یکدیگر در میان بگذارند؛ با هم یاد بگیرند؛ به همدیگر بیاموزند و برکارهای همدیگر نظر بدهند. ارزشیابی به دلیل تعداد زیاد فراگیران به شکل سؤالات چهارگزینه‌ای است.

موک، یادگیری اجتماعی بدون نگرانی از ارزشیابی شدن است. فراگیران آزادی کامل دارند و می‌توانند همانقدر که مایلند برای درس‌ها وقت بگذارند. نگرانی هم از بابت نیمه تمام رها کردن درس‌ها وجود ندارد. در موک هیچ اجباری نیست.

موک‌ها نه فقط برای آموزش دانشگاهی بلکه برای آموزش و ارتقای دانش و مهارت‌ها نیز ابزار موثری هستند و طیف متنوعی از افراد با انگیزه‌های مختلف را جذب می‌کنند. فراگیران از سراسر دنیا و از تمامی سطوح زندگی و تحصیلی هستند.

چالش‌های موک:

موک‌ها از نظر ارائه محتوا عالی هستند، اما با چالش‌هایی نیز مواجه هستند از جمله:

۱. آمار بالای ترک تحصیل، کمتر از ۱۰٪ تا پایان دوره می‌مانند (مشارکت داوطلبانه و عدم شرکت در بحث=از دست دادن موقعیت یادگیری)
۲. نداشتن ارتباط چهره به چهره با اساتید

۳. ارزشیابی ضعیف به دلیل تعداد زیاد فراگیران
۴. مسائل کپی رایت باعث می شود برخی از منابع را نتوان استفاده کرد
۵. اختلاف ساعت بین دانشجویان کشورهای مختلف مانعی برای تعامل بیشتر

زمانی که موک‌ها با سایر روش‌های یادگیری ترکیب شوند می توانند بر این چالش‌ها غلبه کنند.
فن آوری‌های مورد استفاده در موک:

موک از فن آوری‌های موجود رایگان بهره می برد. از یوتیوب به عنوان کانالی برای مدرسان؛ از دراپ باکس، گوگل درایو و رودپرس برای ذخیره محتوا، از گوگل پلاس، فیسبوک، توییتر، ویکی و ... برا تعاملات اجتماعی و از SurveyMonkey برای ارزیابی و رتبه بندی دوره‌های آموزشی مختلف.

مزایای موک برای دانشگاه‌ها و اساتید متولی:

۱. آموزش به دانشجویانی از سرتاسر دنیا فارغ از محدودیت‌های مالی و مکانی و زمانی (آموزش عالی = کالای عمومی در سطح بین المللی)،
۲. معروف شدن دانشگاه‌ها و اساتید خوب،
۳. افزایش آمار ثبت نام در دوره های حضوری و
۴. افزایش خوانش و خریداری کتاب‌های اساتید.

امروزه، یادگیری دائم یک ضرورت است. گاه دانستن یا ندانستن یک نکته یا مهارت بیشتر از رقیب می تواند به موفقیت یا عدم موفقیت شغلی منجر شود. یادگیری مادام العمر فرصت های خوبی را برایمان فراهم می کند. اما مساله وقت و هزینه برای شرکت در آموزشهای دانشگاهی و رسمی مانعی است که برای برخی افراد وجود دارد. خودآموزی در اینترنت راه حلی برای غلبه بر این مشکل است. همان طور که ذکر شد موک با داشتن مزایای فراوان و پشتیبانی دانشگاه‌های معتبر راه بسیار مناسبی برای یادگیری در برابر مشکلات آموزش‌های رسمی است.

منابع:

صراف زاده، مریم (۱۳۹۳). آشنایی با سایتهای آموزشی آنلاین: دنیای یادگیری در اینترنت . منتشر شده در وبلاگ یک پزشک، ۱۸ آبان ۱۳۹۳: بازیابی شده در ۷ فروردین ۱۳۹۵
از <http://1pezeshk.com/archives/2014/11/online-free-courses.html>

صراف زاده، مریم (۱۳۹۵). کتابخانه ها و کتابداران در عصر موک. علوم و فنون مدیریت / اطلاعات. ۲(۱۱). ۳۲-۱۱.

پیش نویس های زندگی

دکتر آزاده آرمان پناه^۱

زمانی که داستان زندگی دوران کودکی خود را نگاشته ایم، احتمالاً این داستان را به پیش برده اید یا حداقل برای برهه ای از زمان دوران بزرگسالی آنرا زندگی کرده اید. شما زندگی خودتان را نوشته اید. شما نویسنده زندگی خود هستید. شروع این نگارش از لحظه تولد بدون اختیار و انتخاب شما نگاشته شده است. زمانی که چهارسالگی شما فرارسیده است، اساس این طرح و نقشه را تصمیم گیری کرده اید.

در هفت سالگی جزئیات اصلی داستان زندگی خود را کامل نموده اید. از آن زمان تا دوازده سالگی، آنرا ویرایش کرده اید و نکاتی اضافه نموده اید. در دوران جوانی و بزرگسالی آنرا تجدید نظر کرده و نگاهی دیگر بر آن افکنده اید و مهم تر از همه آنرا با واقعیت و زندگی کنونی خود هماهنگ ساخته اید.

همانند همه داستان های تلخ و شیرین زندگی شما یک سرآغاز، یک دوره میانی و سرانجام، یک پایان و یک زندگی پس از مرگ دارد. در این داستان زندگی قهرمانان، انسان های شرور، آدم های الگو و انسان های عبرت گیرنده وجود دارد. این داستان زندگی دارای مفهوم، موضوع اصلی و طرح و نقشه های فرعی است و ممکن است کمدی یا تراژدی، پرهیجان یا خسته کننده و الهام بخش و روح افزا و یا بی روح و کسل کننده باشد.

شاید اکنون که در بزرگسالی به سر می برید، زندگی شما خارج از مدیریت خود باشد. شاید شما آگاهی نسبت به آن ندارید و از ذهن آگاه شما خارج شده است. شاید تا به حال آگاهی نداشته اید که چنین زندگی نامه ای را برای خود نوشته اید. با این وجود این سرگذشت را به شکل تکراری و پیوسته که سال ها برای خود نگاشته اید در زندگی خود به عمل می آورید. این سرگذشت "پیش نویس" شماست. شما در گذشته نسبت به آن آگاهی نداشته اید اما اکنون به آن کاملاً آگاه می باشید.

کودک زمانی که به دنیا می آید همچون لوح سفیدی پا به عرصه زندگی می گذارد. کودک در دوران اولیه زندگی طرح و برنامه ویژه ای برای زندگی آینده خود بنیان می گذارد، تا این که به شکل خیلی ساده یک نظرگاه کلی نسبت به جهان پیدا کند. این طرح زندگی به شکل نمایشنامه ای شکل می گیرد که دارای آغاز، بخش میانی و پایانی می باشد. به عبارتی زندگی دوران بزرگسالی هر فرد تحت تاثیر دوران کودکی می باشد. کودک در دوران کودکی بر اثر تجربیاتی که از محیط پیرامون خود بدست می آورد، یک نظرگاه کلی نسبت به جهان هستی و محیط پیرامون خود پیدا می کند. که این نظرگاه همان دیدگاه یا نمایشنامه زندگی هر فرد می باشد.

موضوعی که در پیش نویس زندگی بسیار اهمیت دارد این است که در پیش نویس زندگی کودک زمانی که زندگی نامه خود را می نویسید، بخش بخش آنرا به شکلی طراحی می کند که به صحنه پایانی نمایشنامه زندگی خود برسد. در واقع کودک صحنه پایانی را بخش جدا نشدنی پیش نویس زندگی خود می داند. بخش های دیگر پیش نویس زندگی هم به گونه ای طراحی شده اند که از ابتدا تا بخش میانی به صحنه پایانی ختم شود.

اریک برن و همکاران او در نظریه تحلیل رفتار متقابل اعتقاد دارند نظریه پیش نویس، دارای یک صحنه پایانی می باشد، که سرانجام پیش نویس است. این نظریه بیانگر این است که وقتی ما به عنوان فردی بزرگسال پیش نویس زندگی خود را به

^۱. مشاور مرکز مشاوره دانشگاه شیخ بهائی

جریان می‌اندازیم، آن را عملی می‌کنیم، به طور ناخودآگاه رفتارهایی را انتخاب می‌کنیم که ما را به سرانجام پیش‌نویسمان نزدیک بسازد.

به عنوان مثال:

اگر پیش‌نویس زندگی شما این باشد که: "من انسان بدی هستم."

- شاید شما رفتارهایی را از خود نشان می‌دهید که ناخواسته از نظر اکثریت جامعه ناپسند باشد بنابراین این پیش‌نویس را تایید نمایید.
  - شاید شما با انسان‌هایی ارتباط برقرار نمایید که انسان‌های سالمی نباشند شما هر چه قدر رفتار خوب از خودتان نشان می‌دهید اما آن‌ها با شما بد رفتاری می‌کنند.
  - شاید شما دوستانی خوبی داشته باشید اما از آنجایی که خود را خوب نمی‌دانید رفتاری‌هایی می‌کنید که با شما بد رفتاری کنند.
  - شاید شما از ترس این که انسان بدی هستید از انجام فعالیت‌هایی که شما را به موفقیت می‌رساند کناره‌گیری کنید، ناگزیر هم نتایجی مثبت در زندگی خود نخواهید داشت.
- این مثال‌ها و البته مثال‌هایی دیگر همه از یک چیز خبر می‌دهند، که پیش‌نویس اگرچه از گذشته شما ریشه می‌گیرد اما در زندگی آینده شما بسیار تاثیر گذار می‌باشد. اکنون زمان آن رسیده است که شما پیش‌نویس زندگی خود را بنویسید.
- سفر را آغاز کنید

قلم و کاغذی آماده کنید. سفر شما از اکنون آغاز می‌شود. شما کارگردان و نویسنده داستان زندگی خود هستید. این که در گذشته چه اتفاق‌هایی افتاده است خارج از اختیار شماست اما این که به کجا می‌خواهید بروید به انتخاب شما بستگی دارد. شما آزاد داستان زندگی خود را همان گونه که مایل هستید، نگارش کنید. پس خواهشمندم به سوالات زیر فوری پاسخ دهید یعنی اولین پاسخی که به ذهن شما می‌رسد، یادداشت کنید.

عنوان داستان زندگی شما چیست ؟ .....

چه نوع داستانی است ؟ .....

شادمان یا اندوهگین ؟ .....

موفق یا ناکام ؟ .....

جالب یا خسته کننده ؟ .....

داستان زندگی شما چگونه پایان می‌یابد ؟ .....

.....

توجه کنید، در یادداشت پیش‌نویس زندگی خود از واقعیت‌ها و موضوعاتی که می‌توانید بدست آورید، غافل نشوید.

یادتان باشد:

شما محدودیت‌هایی دارید و توان دستیابی به همه چیز در وجود شما نیست.

نقش علم در قانون تجارت بین المللی

فاطمه یزدانی^۱

چکیده

توافق نامه‌های جدیدی ایجاد شده تحت عنوان تجارت جهانی (WTO) از جمله توافق نامه در مورد کاربرد معیارهای بهداشتی و بهداشتی-گیاهی (توافق نامه‌ی SPS) توافق نامه در مورد موانع فنی تجارت (توافق نامه‌ی TBT) ابزارهای مهمی را ارائه می‌دهند و زمانی که کار به خارج از حوزه قوانین تجارت بین الملل کشیده می‌شود توسط سهامداران برای رفع موانع قانونی استفاده شوند. مقررات با مبنای غیر علمی می‌تواند تحت توافق نامه‌های SPS و TBT چالش برانگیز باشند و با موفقیت به چالش نیز کشیده شده‌اند که موجب منع اعضای سازمان تجارت جهانی از حفظ قوانین و مقررات شده است که به طور منفی تجارت را تحت تاثیر قرار می‌دهند مگر اینکه چنین معیارهایی، از نظر علمی توجیه شده باشند. سهامداران باید از بالاترین حد ممکن قوانین تجارت بین المللی برای از بین بردن مقررات با مبنای غیر علمی که به طور منفی تجارت کالاهای تولید آنها را تحت تاثیر قرار می‌دهد استفاده نمایند.

کلمات کلیدی: علم، تجارت، سازمان تجارت جهانی، بهداشتی، بهداشتی-گیاهی، موانع فنی برای تجارت، هیئت دادگاه استیناف

۱- توافق نامه‌های تجارت بین المللی، نحوه‌ی کارکرد آن‌ها و آنچه را که آن‌ها پوشش می‌دهند.

امروزه قوانین تجارت بین المللی بر هر جنبه از اقتصاد جهانی، از جنبش های سرمایه، تا تجارت کالاها و خدمات، تا مالکیت معنوی، تا استانداردهای ایمنی محصولات و مواد غذایی تاثیر می‌گذارند. این قوانین، تکمیل‌کننده قوانین ملی هستند، به شکل دادن به محیط قانونی در کشورهای سراسر جهان کمک می‌کنند و یک وسیله‌ی بی‌طرفانه، یعنی بین‌المللی را ارائه می‌دهند که توسط آن، تجارت می‌تواند مطرح شود و اختلافات می‌توانند حل و فصل شوند. با علاقه‌ی خاص متخصصان به زمینه‌ی سم شناسی و داروشناسی کاربردی، قوانین تجارت بین‌المللی نیاز دارد تا انواع خاصی از قوانین ملی مؤثر بر تجارت بر اساس علم دقیق پایه گذاری شوند و بیشتر از حد لازم برای بر آورده سازی نفع قوانین مشروع، محدود کننده‌ی تجارت نباشند.

۱-۱ از GATT تا سازمان تجارت جهان (WTO):

در دسترسی در حال گسترش به قوانین تجارت بین المللی تقریباً ۶۰ سال پیش، یک جهان پس از جنگ، نخستین دوره مذاکرات تجاری چند جانبه را شروع نمود که منجر به توافق نامه عمومی تعرفه و تجارت ("GATT") شد. موانع عمده تجارت مورد بررسی عمدتاً تعرفه‌ها، سهمیه‌ی واردات و انحصار دولتی بودند. تا شروع آخرین دور GATT و مذاکرات تجاری در سال ۱۹۸۶، تمرکز به موانع قانونی مربوط به مالکیت معنوی، بهداشت و ایمنی و ارائه خدمات تغییر کرده بود. این دوره از

^۱. دانشجوی رشته‌ی مدیریت بازرگانی fatameyazdani80@gmail.com

مذاکرات که در سال ۱۹۹۴ به نتیجه رسید، موجب ایجاد سازمان تجارت جهانی و توافق‌نامه‌های مرتبط با آن شد که یک راه مهم را برای رفع موانع قانونی باز نمود که زمان خارج از حوزه‌ی مذاکرات تجاری تصور می‌شد. در این توافق‌نامه‌ها، اعضای سازمان تجارت جهانی خود را به یک رژیم بسیار گسترده از قوانین و تعهدات متعهد نمودند که از دسترسی به بازارهای جهانی در شرایط پیش‌رقابتی محافظت می‌کند. در حالی که رشته‌های سنتی GATT ممانعت‌کننده از تبعیض بین واردات و کالاهای داخلی می‌توانند اهرمی برای حفظ موانع بسیار برای دسترسی به بازار باشند، قوانین جدید سازمان تجارت جهانی هم اکنون می‌توانند در برابر قوانین مقررات داخلی مانع تجارت به ارمغان آورده شوند.

۱-۲- موانع دیگر قوانین تجاری: توافق‌نامه‌های تجارت آزاد دوجانبه و منطقه‌ای

علاوه بر توافق‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی، امروزه بسیاری از کشورها نیز به لحاظ قانونی تحت تعهدات تجاری قابل اجرا در توافق‌نامه‌های تجارت آزاد دو جانبه و منطقه‌ای ("توافق‌نامه تجارت آزاد (FTA)" می‌باشند. حدود ۲۴۰ توافق تجارت آزاد بین و در میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در سراسر جهان، از جمله توافق‌نامه تجارت آزاد آمریکای شمالی ("NAFTA") بین ایالات متحده، مکزیک و کانادا؛ توافق‌نامه تجارت، توسعه و همکاری میان اتحادیه اروپا و آفریقای جنوبی؛ و توافق‌نامه مشارکت اقتصادی ژاپن سنگاپور در حال اجرا هستند. توافق‌نامه‌های تجارت آزاد اغلب حاوی مقررات مشابه با توافق‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی هستند و در بسیاری از موارد، به مناطق پوشش داده نشده توسط سازمان تجارت جهانی، مانند سیاست رقابت، تجارت الکترونیکی، شفافیت و سرمایه‌گذاری گسترش می‌یابد. در حالی که ممکن است دیگر قوانین تجارت بین‌المللی بتواند برای به چالش کشیدن مقرراتی مورد استناد قرار گیرند که بر تجارت تاثیر می‌گذارد و مبتنی بر علم دقیق نمی‌باشند، این ماده به طور انحصاری و نحوه استفاده از قوانین سازمان تجارت جهانی برای رسیدن به این هدف تمرکز می‌کند.

۲- چگونگی توافق‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی ساختاردهی می‌شوند.

۱-۲- نقش سازمان تجارت جهانی (WTO):

سازمان تجارت جهانی خودش قوانین تجارت بین‌المللی را نمی‌سازد، بلکه به جای آن یک نهاد تعیین شده برای اعمال قوانین مورد توافق توسط اعضای سازمان تجارت جهانی (که در حال حاضر شامل ۱۴۸ کشور می‌شوند) است. این قوانین در توافق‌نامه‌های گوناگون اتخاذ شده توسط اعضا، از جمله توافقات چند جانبه موجود در تجارت کالا، توافق‌نامه عمومی تجارت خدمات، توافق‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری و DCU گنجانده می‌شود. توافق‌نامه‌های چند جانبه در مورد تجارت کالا تنها شامل قوانین تجارت سنتی توسعه یافته تحت GATT بلکه شامل قوانین تخصصی‌تر و گسترده‌تر می‌شود که نظم و انضباط را بر معیارهای ملی تحمیل می‌کند که یک اثر غیرمستقیم، هرچند به طور بالقوه قابل توجه و تجارت بین‌المللی دارند.

۲-۲- توافق‌نامه‌های تخصصی در مورد تجارت کالا: توافق‌نامه‌های SPS و TBT

دو نمونه از این توافق‌نامه‌های تخصصی در تجارت کالا، توافق‌نامه SPS و توافق‌نامه TBT هستند. توافق‌نامه SPS به طور کلی، اعضای سازمان تجارت جهانی را ملزم نموده است که بر پا کردن موانع تجاری تحت پوشش معیارهای ایمنی مواد

غذایی و یا کنترل آفات باید مبتنی بر شواهد علمی و ارزیابی ریسک باشند. توافقنامه TBT، هر کشور عضو را به عدم تحمل استانداردهای محصول که بیشتر از حد لزوم برای رسیدن به یک هدف مشروع، مانند حفاظت از محیط زیست و با ایمنی مصرف کننده محدود کننده هستند، ملزم نموده است. به این ترتیب، این توافق نامه ها، نظم و انضباط را بر مقررات داخلی تحمیل می کند تا اطمینان حاصل شود که آن ها بر اساس ملاحظات مشروع، هدف و علمی هستند.

۲-۱-۲-توافق نامه SPS

توافق نامه SPS برای تمام "اقدامات بهداشتی و بهداشت گیاهی" که ممکن است "تجارت بین المللی را تحت تاثیر قرار دهد، اعمال می شود. اصطلاح "معیار بهداشتی و یا بهداشت گیاهی" به صورت هر معیار به کار برده شده برای محافظت از انسان، حیوان و یا زندگی گیاه یا سلامتی در برابر خطرات خاص تعریف می شود از جمله خطرات ناشی از:

(i) "گسترش آفات، بیماری ها، موجودات ناقل بیماری یا موجودات بیماری زا؛" (ii) حضور "مکمل، آلودگی ها، سموم و یا موجودات زنده بیماری زا در مواد غذایی، نوشیدنی و یا مواد غذایی؛" یا (ii) "بیماری های انجام شده توسط حیوانات، گیاهان یا محصولات آن. بنابراین، توافق نامه SPS شامل یک دامنه گسترده ای از فعالیت های مربوط به ایمنی مواد غذایی و همچنین حفاظت از بهداشت حیوانی و گیاهی می شود.

تحت توافق نامه SPS، یک کشور آزاد در تنظیم سطح خود حفاظت بهداشتی و گیاهی است، حتی اگر این سطح بیش از استانداردهای تعیین شده توسط سازمان های بین المللی باشد، از جمله مستندات کمیسیون Codex Alimentarius، دفتر بین المللی Epizootics و سازمان های بین المللی و منطقه ای عامل در چارچوب کنوانسیون بین المللی حفاظت از گیاه. برای اعضا سازمان تجارت جهانی، مزیت پایگاه معیارهای ملی آن ها در مورد "استانداردهای بین المللی" این است که، طبق ماده 3.2 توافق نامه SPS، این قبیل معیارها، برای حفاظت از انسان، سلامت و زندگی حیوان یا گیاه لازم تلقین می شود و تصور می شود که با مقررات مربوط به توافق نامه SPS و GATT 1994 سازگار هستند. (این توافق SPS، در ماده 3.3 به طور خاص اجازه می دهد تا اعضا، معیارهای SPS را اتخاذ نمایند که به سطح بالاتری از حفاظت بهداشتی و یا گیاهی که توسط معیارهای مبتنی بر استانداردهای بین المللی به دست می آید، منجر می شود. با این حال، قوانین و مقررات طراحی شده برای رسیدن به این سطح از حفاظت، باید براساس اصول علمی استوار باشند و نباید بدون شواهد علمی کافی که تعهدات هسته توافق نامه SPS هستند برقرار باشند به طور خاص، ماده 2.2 توافق نامه SPS بیان می کند که:

اعضا باید اطمینان حاصل نمایند که هر معیار بهداشتی و یا گیاهی تنها با حد لازم برای محافظت از انسان، حیوان یا گیاه زندگی و سلامت اعمال می شود براساس اصول علمی است و بدون شواهد علمی کافی مقرر نمی شود، به جز همان طور که در بند ۷ ماده ۵ مقرر است.

تعهد کلی مندرج در ماده 2.2، کاربرد خاصی را در ماده 5.1 توافق نامه SPS پیدا می کند که می گوید:

اعضا باید اطمینان حاصل نمایند که معیارهای بهداشتی و یا گیاهی آنها براساس یک ارزیابی، مقتضی با شرایط، خطرات برای زندگی و سلامت انسان، حیوان و یا گیاه، با توجه به تکنیک‌های ارزیابی ریسک توسعه یافته توسط سازمان‌های بین‌المللی مربوطه می‌باشند.

این تعهد که معیارهای SPS باید "براساس" ارزیابی ریسک باشند، توسط تشکیل استیناف سازمان تجارت جهانی درمورد مرتبط با EC، Hormones تفسیر شده است. تشکیل استیناف مقرر می‌کند که ماده‌ی 5.1 ملزم می‌نماید که "نتایج حاصل از ارزیابی ریسک" به اندازه کافی تضمین کننده باشند. یعنی، به طور منطقی از معیار SPS در خطر حمایت می‌کنند ... [و] [اباید] یک رابطه منطقی بین اندازه‌گیری و ارزیابی ریسک وجود داشته باشند بنابراین، این تعهد ماده 5.1 که این معیار باید "براساس" ارزیابی ریسک باشد، مستلزم آن است که یک "رابطه منطقی" بین اندازه‌گیری در موضوع و ارزیابی ریسک وجود داشته باشند.

در برخی موارد، اعضای سازمان تجارت جهانی ممکن است دریابند که آنها با خطرات برای ایمنی مواد غذایی و یا سلامت حیوان یا گیاه مواجه هستند اما شواهد کافی برای انجام یک ارزیابی کامل خطر وجود ندارد. در این موارد، ماده 5.7 توافق‌نامه SPS اعضا را مجاز می‌نماید تا معیارهای SPS را به صورت موقت اعمال نمایند. با این حال، استفاده از معیارهای موقت، به طور محکم محدود شده است. به طور خاص، ماده 5.7 به اعضا اجازه می‌دهد تا معیارهای موقت را تنها در شرایطی اتخاذ نمایند که در آن "اطلاعات علمی مربوطه کافی نیستند". این معیار "براساس اطلاعات مربوطه در دسترس به تصویب رسیده است و" اتخاذ کننده معیار "به دنبال دستیابی به اطلاعات اضافی برای یک ارزیابی عینی‌تر از خطر است و معیار [SPS] را براین اساس در یک مدت زمان معقول بازنگر [می‌نماید]". با این حال، تشکیل استیناف تعیین کرده است که ماده 5.7، کاربران را از رعایت تعهدات خود تحت مفاد 5.1 و 5.2 معذور نمی‌کند. بنابراین، هرچند معیارهای موقتی در شرایط استثنایی، به طور کلی توجیح می‌شوند، اعضای سازمان تجارت جهانی موظف به پایه‌گذاری معیارهای بهداشتی و بهداشت گیاهی خود براساس نتایج یک ارزیابی علمی مناسب از ریسک‌ها هستند.

ماده 2.3 توافق‌نامه SPS، اعضای سازمان تجارت جهانی را ملزم می‌نماید تا اطمینان حاصل نمایند که معیارهای SPS آنها "به طور خودسرانه یا غیر منصفانه" بین اعضایی که در آن شرایط یکسان یا مشابه پیروز می‌شود، تبعیض قائل نشوند. علاوه براین، این ماده، اعضای سازمان تجارت جهانی را ملزم می‌نماید که معیارهای SPS آنها شیوه‌ای اعمال نمی‌شوند که به منزله "محدودیت مبدل در تجارت بین‌المللی" باشد.

۲-۲-۲- توافق‌نامه TBT

توافق‌نامه TBT درمورد (i) "مقررات فنی" اعمال می‌شود که اسنادی هستند که ویژگی‌های محصول را تعیین می‌کنند که انطباق با آن اجباری می‌باشد. (ii) "استانداردهایی"، که اسناد تاییدشده توسط یک تشکیل به رسمیت شناخته شده هستند، که برای استفاده رایج و تکراری، قوانین، دستورالعمل‌ها و یا ویژگی‌هایی را برای محصولات یا فرایندهای مرتبط و روش‌های تولید مقرر می‌کنند، که انطباق با آن اجباری نیست و (iii) "روش‌های ارزیابی انطباق" که رویه‌هایی هستند که برای تعیین این مورد استفاده می‌شوند که الزامات تنظیم شده در مقررات و یا استانداردهای فنی برآورده شوند.

شاید مهمترین بند توافق‌نامه TBT، ماده 2.2 است که، علاوه بر تعهداتی از اهداف دیگر به استفاده از مقررات تجاری محدود که براساس اطلاعات علمی نیستند نظم و انضباط می‌بخشد. این ماده روشن می‌سازد که مقررات فنی نمی‌تواند موانع

"غیر ضروری" برای تجارت بین‌المللی و این که چنین مقرراتی نمی‌توانند بیشتر از حد "لازم" برای تحقق یک هدف مشروع، از جمله سلامت حفاظتش یا محیط زیست، تجارت و محدود نمایند. به طور خاص تر، ماده 2.2 توافق‌نامه TBT بیان می‌کند که:

اعضا باید اطمینان حاصل نمایند که مقررات فنی یا توجه به و یا با اثر ایجاد موانع غیر ضروری برای تجارت بین‌المللی، تهیه شده، به تصویب رسیده. برای این منظور، مقررات فنی نباید بیش‌تر از حد لازم برای برآورده‌سازی یک هدف مشروع، با در نظر گرفتن ریسک‌هایی که عدم برآورده‌سازی خلق می‌کنند، تجارت را محدود نمایند. این اهداف مشروع عبارت است از: الزامات امنیت ملی؛ و یا محیط زیست. در ارزیابی این خطرات، عناصر مورد ملاحظه مرتبط عبارتند از اطلاعات علمی و فنی موجود، تکنولوژی پردازش مربوط و یا استفاده‌های نهایی در نظر گرفته شده از محصولات. به عبارت دیگر اگر عضو سازمان تجارت جهانی که مقررات فنی را مقرر کند که مانعی در سر راه تجارت بین‌المللی ایجاد می‌کند، آن مقررات باید برای رسیدن به هدف مشروع، با در نظر گرفتن اطلاعات علمی و فنی در دسترس ضروری باشند.

ماده 2.4 توافق‌نامه TBT، مانند ماده 3.3 توافق‌نامه SPS، اعضا را به استفاده از استانداردهای بین‌المللی مورد قبول در هنگام اتخاذ مقررات فنی تشویق می‌کند. آمده است:

جایی که در آن مقررات فنی ملزم می‌نمایند و استانداردهای بین‌المللی مربوطه وجود دارد و یا تکمیل آن‌ها قریب الوقوع است، اعضا باید از آن‌ها، و یا بخش‌های مربوط به آن‌ها به عنوان مبنایی برای مقررات فنی خود استفاده نمایند بجز زمانی که چنین استانداردهایی بین‌المللی و یا بخش‌های مربوط، یک ابزار بی‌اثر و یا نامناسب برای تحقق اهداف مشروع پیگیری شده باشد، به عنوان مثال، به دلیل عوامل آب و هوایی و جغرافیایی اساسی و یا مشکلات اساسی در فناوری.

توافق‌نامه TBT شامل نظام‌های مشابه در استفاده از روش‌های ارزیابی انطباق می‌شود که مانند مقررات فنی نمی‌توانند با اثر ایجاد موانع "غیر ضروری" برای تجارت بین‌المللی آماده شوند، به تصویب برسند.

به طور خاص تر مفاد 5.1 و 5.1.2 توافق‌نامه TBT بیان می‌کند که:

اعضا باید اطمینان حاصل نمایند که، در مواردی که یک نقطه مثبت انطباق با مقررات فنی و یا استانداردهای مورد نیاز است. نهادهای دولتی مرکزی، مقررات زیر را برای محصولات نشان گرفته در سرزمین‌های دیگر اعضا اعمال می‌نماید:

رویه‌های ارزیابی انطباق با توجه به ایجاد موانع غیر ضروری به تجارت بین‌المللی، آماده نشده باشند، به تصویب نرسیده باشند این به معنی این که چنین روش‌های ارزیابی انطباق نباید سخت‌تر شوند و یا با در نظر گرفتن خطراتی که عدم انطباق ایجاد می‌کند، بیش از حد لازم برای ارائه اعتماد کافی به کاربران واردکننده که محصولات مطابق با مقررات فنی و یا استانداردهای قابل اجرا می‌باشند سخت شوند.

بنابراین اگر یک روش ارزیابی انطباق در دسترس باشد که از معیارهای موجود و یا پیشنهادی، کمتر محدود است و اطمینان کافی می‌دهد که استانداردها و مقررات مربوطه برآورده خواهند شد، در آن صورت دولت‌های عضو سازمان تجارت جهانی موظف به استفاده از جایگزین کمتر محدود هستند. اگر هیچ دلیل یا یک دلیل علمی کافی برای آماده‌سازی، اتخاذ و یا درخواست یک روش ارزیابی انطباق خاص که تجارت را محدود می‌کند وجود نداشته باشد، چنین رویه‌ای به احتمال زیاد تحت تاثیر یک هیئت یا تشکیل استیناف باشد.

۳- اجرای حقوق سازمان تجارت جهانی

اقتصاد جهانی باید تا حد زیادی تبدیل به یک مورد قابل اعتراض "در سطح جهانی" تبدیل شود. نه تنها گسترش در تعداد، دامنه و کسب قوانین تجارت چند جانبه و منطقه‌ای وجود دارد، اما آن قوانین نیز به طور فزاینده قابل اجرا شده‌اند.

هنگامی که قوانین تجارت نقض شوند، آرایه وسیعی از مکانیزم‌های حل و فصل اختلاف حال حاضر در سراسر جهان از جمله گزینه‌های اجرایی در دسترس هستند که می‌توانند مکمل و یا حتی جایگزین دادخواهی در رای داخلی باشد. در دسترس بودن گزینه‌های اجرای جهانی می‌تواند یک عامل مهم در ارزیابی و مدیریت خطرات مربوط به تجارت بین‌المللی باشد. توافق‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی یک مکانیزم حل و فصل اختلافات را ارائه می‌دهد که تعیین چند جانبه خنثی و غیر قابل انسداد حقوق و تعهدات را پیشنهاد می‌دهد. قوانین حل و فصل اختلاف سازمان تجارت جهانی، تنها وسیله الزام‌آور از نقطه‌ی نظر قانونی را برای یک دولت در عدم شرایط نامشخص فراهم می‌کند که باید قوانین و مقرراتی که مقایسه با تعهدات تجاری آن‌ها هستند و یا با عواقب اقتصادی روبه رو هستند، از بین ببرد، به دولت حاکم مجاز به اعمال معیارهای تلافی جویانه تجارت است.

حل و فصل اختلاف سازمان تجارت جهانی برخی از اشکالات را دارد. نخست، درحالی که سهامداران تجاری، پشتیبانی واقعی و حقوقی از یک دولت ارائه می‌دهند، یک اختلاف سازمان تجارت جهانی می‌تواند تنها توسط دولت آغاز شود. دوم، برنده شدن در سازمان تجارت جهانی به جبران خسارت برای سهامداران تجاری در مورد خسارت‌های گذشته منتج نمی‌شود. با این حال، موفقیت با سازمان تجارت جهانی در بسیاری از موارد منجر به بهبود شرایط تجارت برای آینده می‌شود. علاوه براین، برنده شدن در اختلاف سوء استفاده در سازمان تجارت جهانی در یک بازار می‌تواند معیارهای تقلیدی را که می‌توانند ارتباط کسب و کار در بازارهای دیگر را محدود نمایند تضعیف نمایند.

۴- "اعمال نفوذ" بر حقوق سازمان تجارت جهانی به جز در مورد حل و فصل اختلاف

درحالی که سیستم حل و فصل اختلاف سازمان تجارت جهانی یک ابزار قدرتمند برای به چالش کشیدن قوانین و مقررات با مبنای غیر علمی را فراهم می‌کند، باید توجه داشت که در اکثر موارد، احتمال آغاز دادرسی‌های هیئت در سازمان تجارت جهانی لازم نخواهد بود. دلیلش این است که تهدید صرف توسط دولت در مورد آوردن یک پرونده سازمان تجارت جهانی اغلب انگیزه کافی برای دولت دیگری در تغییر قوانین آن است، به ویژه زمانی که حقایق اساسی برای حمایت از ادعای قانونی، قوی هستند. در واقع، حتی تهدید صرف توسط ذینفعان تجاری که به طور معکوسی از مقررات با مبنای غیر علمی برای جلب حمایت دولت خانگی خود برای یک ادعای سازمان تجارت جهانی تحت تاثیر قرار می‌گیرد می‌تواند گاهی اوقات برای نفوذ بر دولت دیگر برای تغییر مسیر کافی باشد. این تا حد زیادی به دلیل دسترسی گسترده به قوانین به وضوح نوشته شده در توافق‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی است، که در تشکیل در حال رشد قانون‌گذاری در تفسیر شده است و مورد استفاده قرار گرفته شده است و در سیستم حل و فصل اختلافات سازمان تجارت جهانی، تحت اجرا مؤثر است. بنابراین، اگر حقایق اساسی، یک پرونده معتبر را تشکیل دهند، اقدام از طریق دادرسی اغلب لازم نیست.

برخی از اعضای سازمان تجارت جهانی، رویه‌هایی را برای سهامداران به منظور شکایت در مورد موانع تجاری پیش‌رو و تشویق‌کننده دولت‌های خانگی خود به عمل از طرف آن‌ها اتخاذ نموده‌اند. به عنوان مثال، سهامداران جوامع اروپایی "EC" می‌توانند از مکانیسم تنظیم شده در به اصطلاح "مقررات موانع تجاری" برای متقاعد کردن کمیسیون اروپا به منظور بررسی شکایت خود استفاده کنند. اگر اتحادیه اروپا معتقد باشد که یک شکایت توجیه شده است، یعنی اگر معتقد باشد که این معیار در تضاد با یک توافق‌نامه سازمان تجارت جهانی است، بنابراین اتحادیه اروپا دارای گزینه‌های مختلف، از جمله تهدید به آغاز رویه‌های حل اختلاف سازمان تجارت جهانی برای وادار کردن دولت‌های خارجی به تطابق با تعهدات تجارت بین‌المللی خود هستند. مثال دیگری از یک مکانیسم مفید برای سهامداران برای اعمال فشار به دولت خود برای اقدام به اصطلاح رویه "بخش 301" در ایالات متحده است. هر سهامدار ایالات متحده می‌تواند یک دادخواست تنظیم ادعاهای پیش‌روی را پرونده‌سازی نماید که اقدامات یک دولت خارجی، ناقض قوانین تجارت بین‌المللی و درخواست‌کننده اقدام اصلاحی است.

اگر دولت آمریکا به بررسی اتهامات بپردازد، که باید تصمیم بگیرد که آیا ظرف ۴۵ روز از دریافت درخواست این کار را انجام دهد و تحقیق و بررسی نشان می‌دهد که دولت خارجی، توافق تجارت بین المللی را نقض کرده است، بنابراین دولت باید اقدام به اجرای این توافق نامه تحت تعداد محدودی از استثنائات نماید. اما حتی اگر دولت خانگی یک ضیففع متاثر، یک شکایت رسمی سازمان تجارت جهانی را درمورد به چالش کشیدن قوانین و مقررات با مبنای غیر علمی به همراه می‌آورد، اختلاف اساسی اغلب پیش از تسویه شدن ادعا حل و فصل شد و توسط یک هیئت سازمان تجارت جهانی تصمیم گرفته شود. هر ادعا با یک "درخواست برای مشاوره‌ها" آغاز می‌شود که یک دوره حداقل ۶۰ روز برای شاکی و مدعی علیه برای دنبال نمودن اطلاعات و در نظر گرفتن قطع‌نامه‌های برای حل اختلاف فراهم می‌کند. در واقع، اگرچه بیش از ۳۰۰ شکایت به طور رسمی ثبت است، هیئت‌های سازمان تجارت جهانی کمتر از نیمی از این تعداد گزارش‌ها را صادر کرده است. در بسیاری از موارد، مندرج نمودن مبنای واقعی و قانونی برای یک ادعا، برای متقاعد کردن دولت مدافع به آوردن معیارهای خود مطابق با قوانین سازمان تجارت جهانی کافیست و در نتیجه بر اهمیت این قوانین و نفوذ نظام حل اختلاف سازمان تجارت جهانی تاکید می‌کند. در صورتی که سهامداران به مقررات خارجی اعتراض کنند که مانع تجارت می‌شوند و بر اساس علوم معتبر نیستند، آن‌ها به طور فزاینده‌ای از گزینه‌ی استناد به قوانین سازمان تجارت جهانی استفاده می‌کند.

۵- اختلافات سازمان تجارت جهانی

برای درک نحوه‌ی کارکرد توافق‌نامه‌های SPS و TBT در عمل و نحوه استفاده از آن‌ها به نحو احسن توسط ذینفعان، در نظر گرفتن برخی از اختلافات که این توافق‌نامه‌ها در مساله بوده‌اند، مفید است. باید توجه داشته باشی که در هر یک از این موارد نحوه در دسترس بودن (یا فقدان) شواهد علمی محکوم و قانع، تا حد زیادی نتیجه‌ی پرونده را تعیین می‌کند.

۵-۱ توافق‌نامه SPS

در مورد Hormones_EC ایالات متحده و کانادا، یک ممنوعیت EC در واردات در بازاریابی گوشت و محصولات گوشت را که با هر یک از شش هورمون رشد درمان شده است، به چالش کشیدند. این ممنوعیت به طور موثر صادرات گوشت تولید شده در کانادا و ایالات متحده به اتحادیه اروپا را که در آن معمولاً استفاده می‌شود مسدود نمود. در دفاع از این اقدام، اتحادیه اروپا انواع مختلف "شواهد علمی" برای حمایت از ممنوعیت را ارائه نمود. با این حال، هیئت، تنها شواهدی را که در نظر گرفت که تعریف از "ارزیابی ریسک" مندرج در توافق‌نامه SPS را برآورده می‌سازند و سایر گزارش‌ها با مبنای غیر علمی و نظرات را نادیده گرفت. همانند شواهد موجود به عنوان یک واجد شرایط برای "ارزیابی ریسک"، هیئت و تشکیل استیناف به این نتیجه رسیدن که معیار منع هورمون‌های رشد "براساس" این ارزیابی خطر نیست که در ماده 5.1 توافق‌نامه SPS الزامی شده است. همانطور که تشکیل استیناف توضیح داد، ماده 5.1 مستلزم آن است که یک "رابطه منطقی" بین معیار SPS مورد بحث و ارزیابی ریسک وجود داشته باشد.

در پرونده دوم تحت توافق‌نامه SPS که در آن یک گزارش حل اختلاف صادر شد، Australia_Salmon، کانادا ادعای به چالش کشیدن منع واردات استرالیا درمورد ماهی وحشی قزل‌آلای نپخته از شمال آمریکا را با حرارت پرداخت نشده بود مطرح نمود. استرالیا این معیار به صورت ضروری برای جلوگیری از ایجاد و گسترش بیماری که ممکن بود توسط ماهی غزل آلالی شمالی نقل شود توجیه نمود که، اگر وارد خاک استرالیا می‌شد، جمعیت ماهی غزل آلالی محلی را تهدید می‌نمود. پلن و تشکیل استیناف به این نتیجه رسیدن که ممنوعیت واردات براساس یک ارزیابی ریسک نیست، زیرا اگر چه استرالیا بیماری را که خواهان جلوگیری از آن بود شناسایی کرد، در ارزیابی احتمال ورود و گسترش این بیماری و یا احتمال این که

این مورد براساس معیار SPS اعمال می‌شود، شکست خورد برای این اساس مشخص شد که ممنوعیت واردات موجب نقض ماده 5.1 توافق نامه SPS شده است.

در پرونده محصولات کشاورزی ژاپن II، ایالات متحده، رژیم واردات ژاپن از هشت نوع میوه‌ها و آجیل را که میزبان‌های بالقوه بید سیب بودند، به چالش کشید، آفتی که در ژاپن یافت نشد. این رژیم واردات هریک از محصولات را ممنوع نمود اما معافیت‌ها از ممنوعیت براساس انواع به انواع را مجاز ساخت. این هیئت و تشکیل استیناف تایید نمودند که الزام آزمایش انواع، ماده 2.2 توافق‌نامه‌ی SPS را برای چهار محصول نقض نموده است، زیرا این الزام "بدون شواهد کافی" مقرر شده بود. این تعهد، با توجه به گفته‌ی تشکیل استیناف، مستلزم آن است که "یک رابطه منطقی و یا هدف این معیار SPS و شواهد علمی" وجود داشته باشد.

به طور قابل توجهی، پنل و تشکیل استیناف دریافته‌اند که تناقض الزام آزمایش انواع با ماده 2.2 با ماده 5.7 قابل توجیه نیست. همانطور که در بالا مورد بحث قرار گرفت، ماده 5.7 اجازه می‌دهد تا اعضای سازمان تجارت جهانی معیارهای موقتی را مقرر نمایند که در آن "اطلاعات علمی" در صورت ناکافی است که این معیار بر اساس "اطلاعات مربوط" باشد و عضو به دنبال به دست آوردن "اطلاعات اضافی لازم برای یک ارزیابی عینی تر از ریسک" و معیار را در یک مدت زمان معقول "بررسی نماید. در این مورد، پنل و تشکیل استیناف توافق کردند که ژاپن اطلاعات اضافی "وابسته" به ارزیابی ریسک و عینی تر را دنبال ننموده است و در بررسی معیار برای مدت چهار سال، که غیر منطقی به نظر می‌رسد، قصور ننموده است.

در نهایت، تازه‌ترین پرونده‌ی تایین شده تحت توافق‌نامه SPS، ژاپن، سیب‌ها، شامل ادعای ایالات متحده در برابر معیار جامع ژاپن برای حفاظت سیب ژاپنی از باکتری آتشک (*Erwinia amylovora*) می‌شود. آتشک برای اولین بار در ایالات متحده در سال ۱۷۹۳ گزارش شد و در طول زمان به بسیاری از مناطق اروپا و مدیترانه گسترش یافت. با این حال ژاپن، هنوز هم عاری از آتشک است و دولت ژاپن یک معیار محدودکننده تجارت را برای جلوگیری از ورود باکتری به قلمرو خود تحمیل کرده بود. هیئت و تشکیل استیناف توافق کردند که معیار ژاپنی ناقض ماده ۲۲ توافق‌نامه SPS است، به دلیل این که "بدون شواهد علمی" مقرر شده است. علاوه بر این، آن‌ها دریافته‌اند که این معیار در رابطه با یک وضعیت تحمیل نشده بود که در آن شواهد علمی مرتبط، "ناکافی" هستند و در نتیجه پنل و تشکیل استیناف به این نتیجه رسیدن که این یک معیار موقت نبود که بتواند آن را طبق ماده 5.7 از توافق‌نامه SPS توجیه کرد. در نهایت، تشکیل استیناف، نتیجه‌گیری هیئت را تایید کرد که این معیار براساس "یک ارزیابی ریسک مورد نیاز ماده 5.1 توافق‌نامه SPS" نبوده است. از زمان قانون تشکیل استیناف، ژاپن ادعا می‌کند که رژیم آن در انطباق با تعهدات سازمان تجارت جهانی است. با این حال ایالات متحده آمریکا مخالف است و در ۳۰ جولای سال ۲۰۰۴، پرونده دیگری را در سازمان تجارت جهانی در برابر ژاپن، برای به چالش کشیدن یک معیار جدید آغاز نمود.

۵-۲-توافق‌نامه TBT

اگرچه Asbestos_EC در نهایت 1994 GATT تصمیم گرفته شد، این پرونده به تعریف اصطلاح "قوانین و مقررات فنی" کمک بیشتری نمود، یکی از سه نوع معیارهایی که باعث کاربرد توافق‌نامه TBT می‌شوند. به طور خاص تر، تشکیل استیناف به این نتیجه رسید که "مشخصه محصول" مندرج در یک "مقررات فنی" می‌تواند عدم وجود اثرات سوء بهداشتی باشد. در این مورد، کانادا یک معیار فرانسوی ممنوع کننده بیشتر محصولات آزبست (پنبه‌های نسوز) را به چالش کشید. اما با ارائه چند استناد، که تشکیل استیناف برای محصولات با "ویژگی‌های هدف معین" به کار گرفت. به طور خاص استثنائات به کار برده شده برای محصولات که "یک ریسک سلامت شغلی کمتر" را مطرح می‌کنند و "همه تضمین‌های فنی ایمن" را

ارائه می‌دهند بنابراین با توجه به تشکیل استیناف معیارهای دولت که ویژگی‌های مرتبط با سلامت برای یک محصول را تعیین می‌کند، می‌تواند در محدوده توافق نامه TBT قرار گیرند.

در Sardimes-ES، پرو یک ادعا علیه اتحادیه اروپا برای مقرر کردن یک مقررات مطرح نمود که رژیم‌های برچسب زدن‌های مختلف را برای دو نوع مختلف از ماهی ساردین، یک ماهی موجود در آب‌های شمال شرقی اقیانوس اطلس، دریای سیاه و دریای مدیترانه (pilchardus Sardina)، و دیگری در آب‌های اقیانوس آرام از شرق از سواحل پرو و شیلی (Sardinops SAGAX) اعمال می‌نمود. اتحادیه اروپا تنها مجاز بود تا نوع اول را برچسب گذاری کنم و به عنوان "ساردین" به بازار عرضه کند که باعث چالش تجارت جهانی توسط پرو شد.

تشکیل استیناف تایید کرد که معیار EC، یک "مقررات فنی" تحت توافق نامه TBT است. چرا که یک سند است که ویژگی‌های محصولی را که انطباق با آن اجباریست تایید می‌کند. پس از آن تشکیل استیناف این یافته هیئت را تایید نمود که این مقررات، بدلیل وجود یک استاندارد بین‌المللی برای برچسب‌زدن (به عنوان مثال، یک استاندارد کمیسیون Codex Alimentarius) مغایرت با ماده 2.4 است که اتحادیه اروپا آن را به عنوان مبنایی برای تنظیم آن استفاده ننموده بود و پرو شاکی، نشان داد که این استاندارد بین‌المللی برای اهداف مشروع کامل مقررات EC "بی‌اثر و نامناسب" نبوده است بنابراین EC -ساردین، برای نقش محوری که استانداردهای بین‌المللی در تصمیم‌گیری نتیجه این اختلاف ایفا کرده‌اند قابل توجه هست.

۶- نتیجه‌گیری

در حالی که در طی وجود GATT موانع تجاری که بررسی شدند عمدتاً تعرفه‌ها، سهمیه واردات و انحصار دولتی بوده است. تمرکز فعلی تجارت بین‌المللی به موانع قانونی مربوط به مالکیت معنوی، بهداشت و ایمنی و ارائه خدمات معطوف شده است. توافق‌نامه‌های سازمان تجارت جهانی جدید، از جمله توافق‌نامه SPS و TBT و روش حل و فصل اختلافات سازمان تجارت جهانی، ابزارهای مهمی را ارائه می‌دهند که می‌توانند توسط دولت‌ها مورد استناد قرار گیرند و توسط سهامداران برای رفع موانع قانونی در زمانی که خارج از حوزه مذاکرات تجاری تصور می‌شود استفاده شوند. مقررات با مفهوم غیر علمی می‌توانند با موفقیت براساس توافق‌نامه SPS و TBT به چالش کشیده شوند و به چالش کشیده شده‌اند که به صراحت قوانینی را ممنوع می‌کند که بر تجارت بدون توجیح علمی مناسب تاثیر می‌گذارند. سهامداران باید از بالاترین حد ممکن قوانین تجارت بین‌المللی برای از بین بردن مقررات با مبنای غیر علمی که به طور منفی تجارت کالاهای تولید آن‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد استفاده نمایند.

منبع:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0273230005001480>

شیخ ماکفت...

● شبلی^۱، باری در ماه رمضان پشت سر امام نماز می‌گذارد. امام جماعت در نماز این آیه خواند:

وَلَيْنُ شَيْنَا لَنْذَهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ^۲

شبلی صیحه‌ای دردناک بزد که مردم پنداشتند جان داد. سپس لرزیدن گرفت و می‌گفت: یاران را چنین خطاب کنند! یاران را چنین خطاب کنند! و پیوسته می‌گفت.

● در کتاب «عزالت» از «احیاء العلوم» آمده است که: پیامبر (ص) کالایی خرید و خویش آن را می‌برد. دوستی او را گفت: ای پیامبر! به من ده تا ببرم. و او فرمود: صاحب کالا، به بردن آن سزاوارتر است.

● علی (ع) خرما و نمک را در جامه خویش می‌ریخت و به خانه می‌برد، و می‌گفت: از کمال کامل، کاسته نمی‌شود که نیازمندی‌های زن و فرزند خویش را به خانه برد.

● حسن ابن علی (ع) را بر بینوایان گذر افتاد که پاره‌های نان پیش رو داشتند و می‌خوردند و او را به طعام خویش خواندند. امام به راه نشست و با آنان خورد. آنگاه سوار شد و می‌گفت: ان الله لایحب المتکبرین

● کسی به نزد یکی از عابدان رفت و او را گفت: در تنهایی دلتنگ نمی‌شوی؟ و عابد گفت: اکنون که تو آمدی تنها شدم!

● حکیمی را گفتند: چیزی برتر از طلا دیدی؟ گفت: بلی! قناعت. و ناظر به این معناست سخن حکیمی دیگر که گفت: بی‌نیازی از چیزی بهتر از بی‌نیازی با آن چیزاست.

پیوسته بر اهل فضل غم می‌باری

ای چرخ که با آدم نادان یاری

گویا که ز اهل دانشم پنداری!

هر لحظه ز تو بر دل من بار غم است

* تهیه و تنظیم: امور فرهنگی دانشگاه شیخ بهایی

۱. ابوبکر شبلی از عرفای مشهور قرن سوم و چهارم است که جایگاه ویژه‌ای در تاریخ عرفان دارد. از وی تالیفی برجای نمانده است ولی سخنان، اشارات، مناجات، اشعار و حکایات ژرفی از او در تذکره‌ها آمده است. شبلی در ۲۴۷ در سامرا یا بغداد به دنیا آمد و تا پایان عمر در بغداد زیست. شبلی در ۸۷ سالگی درگذشت و در آرامگاه خیزران در بغداد به خاک سپرده شد <https://wikifeqh.ir>

۲. و اگر ما بخواهیم آنچه را که به وحی بر تو آوردیم همه را باز می‌بریم و آن‌گاه تو بر (قهر) ما هیچ کارساز و مددکاری در این باره نخواهی یافت. «س اسراء ۸۶»

مناسبت‌ها در فصل بهار ۱۴۰۰

۱ فروردین آغاز سال ۱۴۰۰ هجری شمسی

ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی

از این باد ار مدد خواهی چراغ دل برافروزی

به صحرا رو که از دامن غبار غم بیفشانی

به گلزار آی کز بلبل غزل گفتن بیاموزی

۵ فروردین (۱۱ شعبان) میلاد با سعادت حضرت علی اکبر (علیه السلام) و روز جوان

۹ فروردین (۱۵ شعبان) ولادت حضرت قائم (عج) و روز جهانی مستضعفان

۱۲ فروردین روز جمهوری اسلامی ایران

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷، به دعوت امام خمینی(ره) همه‌پرسی حکومت جمهوری اسلامی ایران در روزهای ۱۰ و ۱۱ فروردین ۱۳۵۸ در سراسر ایران برگزار شد و ۹۸/۲ درصد واجدین شرکت در همه‌پرسی با دادن رای «آری»، با برقراری حکومت جمهوری اسلامی موافقت کردند.

۲۵ فروردین روز بزرگداشت عطار نیشابوری^۱

شیخ فریدالدین محمد بن ابوبکر نیشابوری مشهور به «عطار» شاعر بزرگ ایرانی در قرن ششم. در روستای کدکن نیشابور به دنیا آمد. از همان دوران کودکی به مدارس علمیه شهر راه یافت و به تحصیل علوم دینی، فنون ادبی سنگین، علم حکمت، کلام و نجوم را نیز آغاز کرد. او شغل پدر خود، عطاری (داروفروشی) را ادامه داد تا این که بنا بر حادثه‌ای به عرفان جذب شد. او که سرمایه‌ی بزرگی از ادب و شعر اندوخته بود، عموم اندیشه‌های عرفانی خود را به نظم درآورد. آثارش سلیس، بی‌تکلف، سبک، شیوا و روان است و از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به تذکره الاولیاء، دیوان عطار، منطق الطیر، مظهرالعجایب، هفت وادی عرفان، مصیبت‌نامه، الهی‌نامه، اسرارنامه، مختارنامه، خسرونامه، دیوان غزلیات و قصاید، جواهرنامه و شرح‌القلب نام برد. آرامگاه این شاعر بزرگ و عارف نامی ایرانی در زادگاهش، شهر تاریخی نیشابور می‌باشد.

۲۵ فروردین ۱ رمضان الکریم حلول ماه مبارک رمضان

۱ اردیبهشت روز بزرگداشت شیخ اجل سعدی شیرازی

شیخ مصلح الدین سعدی شیرازی (قرن ۷ ه.ق) یکی از بزرگ‌ترین شعرای ایران بلکه یکی از بزرگ‌ترین سخنوران جهان می‌باشد. سعدی زبان شیوای خود را وقف مدح و احساسات عاشقانه نکرده، تجارب ناشی از جهانگردی خود را برای دیگران با زیبایی و شیرینی بیان و در سخنان خود چه در نثر و چه نظم از امثال و حکایات دلپذیر استفاده نموده است. شوخ طبعی و بذله‌گوی، «سهل و ممتنع» بودن آثارش از دلایل شهرت وی می‌باشد. این صفت به این معنی است که اشعار و متون آثار سعدی در نظر اول «سهل» و ساده به نظر می‌رسند، کلمات سخت و نارسا ندارد و هر کسی آثار او را به راحتی می‌فهمد. «ممتنع» است یعنی وقتی می‌خواهد چون او سخن بگوید می‌فهمد که این کار سخت و دشوار و هدفی دست

^۱.<http://wikifeqh.ir/>

نیافتنی است. وی در سال ۶۹۰ یا ۶۹۱ ه. ق فوت نمود و مقبره‌اش در باغی نزدیک به سرچشمه نهر رکن آباد شیراز قرار دارد.^۱

۳ اردیبهشت روز بزرگداشت شیخ بهایی

بهاءالدین محمدبن حسین عاملی (۹۵۳ - ۱۰۳۰ یا ۱۰۳۱ ق) معروف به شیخ بهایی در بعلبک از توابع جبل عامل در یک خاندان علم و دانش پا به عرصه حیات نهاد. پدرش شیخ حسین فرزند عبدالصمد حارثی از شاگردان مرحوم شهید ثانی پس از شهادت استاد، در اثر سختگیری‌هایی که در امور شیعه در جبل عامل پیش آمده بود، به ایران آمد و در اصفهان ساکن شد. بعد از سه سال اقامت در اصفهان، شاه تهماسب به توصیه و تأکید شیخ علی منشار، عزالدین حسین را به قزوین دعوت و منصب شیخ الاسلامی این شهر را به او اعطا نمود. شیخ بهائی نیز همراه پدرش به قزوین آمد و به تحصیل علوم مختلف پرداخت. بعدها

پدرش برای مدتی شیخ الاسلام هرات شد، اما وی در قزوین ماند. شیخ بهائی پس از مرگ پدرش به امر شاه تهماسب به شیخ الاسلامی هرات منصوب گردید. پس از وفات پدر همسرش شیخ علی منشار، در همان سال شیخ الاسلام اصفهان شد. شیخ بهائی پس از مدتی، به شوق سفر حج، از شیخ الاسلامی کناره گرفت و مسافرت طولانی خود را آغاز کرد و در ۱۰۲۵ به اصفهان بازگشت و از آن پس تا آخر عمر ملازم شاه عباس بود. وی در این سفر، به عراق و حلب، شام و مصر و سرانندیب، حجاز و بیت المقدس رفته و در سیاحت خود به مصاحبت بسیاری از علما و اکابر صوفیه نائل گردید.

شیخ بهایی در اثر ذکاوت و استعداد فطری که داشت، با بهره‌گیری از پدر و محیط علمی و فضیلتی اصفهان توانست محضر اساتید متعدد در رشته‌های مختلف را درک و در زمینه‌های مختلف اطلاعات و آگاهی کسب کند. او ادیب، شاعر، فیلسوف، ریاضی‌دان، فقیه، مفسر و از طب نیز بی بهره نبوده است. او اولین کسی است که یک دوره فقه غیراستدلالی به صورت رساله عملیه به زبان فارسی نوشت که به نام جامع عباسی معروف است.

وی یکی از پربرکت‌ترین علمای جهان اسلام از نظر تألیف و تنوع در آن بوده است. برخی تعداد تالیفات او را با توجه به رساله‌ها و تحشیه‌ها و تعلیقه‌ها، به عدد ۲۰۰ جلد رسانده‌اند، آثار او به تفکیک موضوعات شامل: فقه (۲۹ ج)، علوم قرآنی (۹ ج)، حدیث (۲ ج)، اصول اعتقادات (۵ ج)، اصول فقه (۵ ج)، رجال و اجازات (۸ ج)، ادبیات و علوم عربی (۲۸ ج)، وقایع الایام (۱ ج)، ریاضیات (۲۰ ج)، حکمت و فلسفه (۳ ج)، علوم غربیه (۴ ج)، و غیره را می‌توان نام بود.

بیش از چهل تن از دانشمندان و بزرگان قرن یازدهم ه. ق. هم چون ملاصدرا، فیض کاشانی، علینقی کمره‌ای، محقق شیخ الاسلام، شیخ جواد بغدادی و ملا محمد تقی بن مقصود علی مجلسی از شاگردان وی بودند. در دوازدهم شوال سال ۱۰۳۰ یا ۱۰۳۱ ه. ق. در شهر اصفهان دارفانی را وداع گفت. مقبره ایشان در آستان قدس رضوی قرار دارد.^۲

۱. <https://article.tebyan.net/>

۲. <http://wiki.ahlolbait.com/>

۳ اردیبهشت (۱۰ رمضان) وفات ام المومنین حضرت خدیجه کبری (س)

۸ اردیبهشت (۱۵ رمضان) ولادت امام حسن مجتبی (علیه السلام)

۱۲ اردیبهشت (۱۹ رمضان) ضربت خوردن امام علی (علیه السلام)، ۱۴ اردیبهشت (۲۱ رمضان) شهادت امام علی (علیه السلام) و لیالی قدر

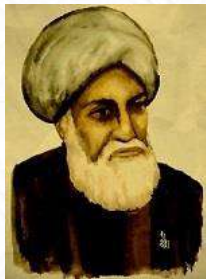

۱۲ اردیبهشت سالروز شهادت استاد مطهری و روز معلم

۱۵ اردیبهشت روز بزرگداشت شیخ صدوق

محمد بن علی بن بابویه قمی (۳۰۵ تا ۳۸۱ ه. ق.) متولد قم، معروف به شیخ صدوق و ملقب به رئیس المحدثین، سرآمد حدیث شناسان شیعه است و از این رو که در نقل روایات، جز به راستی سخن نمی گفت، به «صدوق» شهرت یافت. با جمع آوری روایات اهل بیت و تالیف آن‌ها در کتاب‌های ارزنده بسیار خدمات کم نظیری به اسلام و تشیع نمود. مشهورترین کتاب برجا مانده از او کتاب "من لایحضره الفقیه" است که یکی از کتاب‌های چهارگانه حدیث شیعه است. ایشان را در قبرستان ابن بابویه به خاک سپردند.^۱

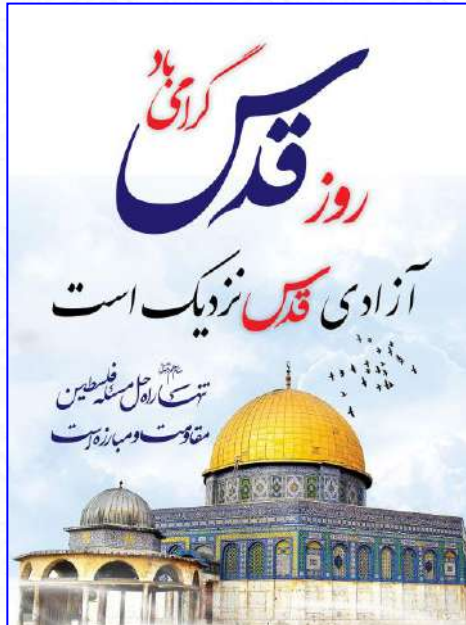
۱۷ اردیبهشت (۲۴ رمضان) روز قدس

حکومت صهیونیسم در خاورمیانه و سرزمین‌های اعراب همزمان با دوران ضعف دولت‌های مسلمان به ویژه افول امپراتوری عثمانی در قرن هجدهم شکل گرفت. در این میان انگلستان بیش از همه در پی قدرت یافتن و ضربه زدن به دولت عثمانی و استعمار خاورمیانه بود. امپریالیسم بریتانیا با توجه به عدم کفایت حکومت عثمانی و نارضایتی مردم از آن‌ها و پراکندگی یهودیان در جهان و سرکوب آنان در اروپا جنبش قوم یهود را از سال ۱۸۸۰ در اروپای مرکزی به وجود آورد که سرانجام به اشغال بیت المقدس منتهی شد. اشغال قدس همچون خنجر بر پهلوی جهان اسلام بود و جنگ‌هایی را به مسلمانان تحمیل کرد که با وجود مقاومت مسلمانان به علت حمایت قدرت‌های جهانی از یهود سایه شوم صهیونیست‌ها را در منطقه تثبیت کرد. خواسته‌ای که از مدت‌ها قبل آرزوی یهودیان بود. (آلفرد موند)؛ وزیر کار دولت انگلستان در سال ۱۹۲۲؛ که یک صهیونیست بود در جمعی از یهودیان گفته بود: "روزی که هیکل سلیمان را تجدید بنا کنیم، خیلی نزدیک است و من در آینده حیات خود را وقف تجدید این بنا، بر ویرانه‌های مسجدالاقصی می‌کنم." هدف و آرمانی که پس از او همواره از سوی دیگر بنیانگذاران صهیونیست ادامه یافت و برای آنان آوارگی میلیون‌ها انسان بی‌گناه و به خاک و خون کشیدن هزاران زن و کودک بی‌پناه کمترین اهمیتی نداشته است. اما در مقابل مسلمانان نیز از ابتدای اشغال فلسطین تاکنون هرگز از پای ننشسته و با تکیه بر هویت دینی و فرهنگ اسلامی خود و با تشکیل جنبش‌های اسلامی همچون

^۱. <http://wiki.ahlolbait.com/>

حزب الله، حماس، جهاد اسلامی و غیره در برابر زیاده خواهی این ظالمان زمان با دستی خالی اما قلبی سرشار از ایمان و توکل به خدای یکتا ایستاده اند. زیرا به وعده پروردگار خود بقین دارند که چون کفرپیشگان به پیامبران شان گفتند: "مسلماً ما شما را از سرزمین خود بیرون خواهیم کرد، مگر این که هم کیش ما شوید. پس پروردگارشان به آنان وحی کرد **لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ**: ما قطعاً ستمکاران را نابود می کنیم."

روز جهانی قدس، توسط امام خمینی (ره) به عنوان یک روز رسمی برای حمایت از مردم فلسطین نامگذاری شد. ایشان ۱۳ رمضان ۱۳۹۹ ق (۱۶ مرداد ۱۳۵۸ ش) در پیامی خطاب به مسلمین ایران و جهان، آخرین جمعه ای ماه رمضان را روز قدس نامید و از مسلمانان جهان و دولت های اسلامی خواست برای کوتاه کردن دست دولت اسرائیل و پشتیبانان آن به هم بپیوندند. پیام مذکور در واکنش به حمله نیروهای اسرائیلی به مسجدالاقصی و همچنین بمباران جنوب لبنان صادر شد. امام خمینی، روز قدس را نه تنها روز فلسطین، بلکه روز اسلام و روز حکومت اسلامی دانسته و آن را مقدمه ای برای بسیج عمومی اسلامی و تشکیل حزب مستضعفین در تمام دنیا معرفی کرده است.

۱۹ اردیبهشت روز بزرگداشت شیخ کلینی

محمد بن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی ملقب به "ثقة الاسلام" و معروف به شیخ کلینی، مشهورترین دانشمند فقیه شیعه در نیمه اول قرن ۴ (ه. ق.) خدمات ارزنده ای در گردآوری احادیث امامان شیعه انجام داده است. مراجعه شیعه و اهل سنت در مشکلات دینی به دلیل تقوا، علم و فضیلت او موجب شهرت وی به لقب ثقة الاسلام گردید. کتاب کافی مهم ترین و نفیس ترین کتاب از مجموعه کتب چهارگانه حدیثی (کتب اربعه) مذهب تشیع شامل اصول کافی (دو جلد)، فروع کافی

(پنج جلد) و روضه کافی (یک جلد) و در بردارنده ۱۶۱۹۹ حدیث از پیامبر اسلام (ص) و ائمه معصومین (ع) است که کلینی در طی بیست سال تلاش خستگی ناپذیر به تألیف آن موفق گردید. از دیگر تالیفاتش کتاب های الرد علی القرامطه، تفسیر رؤیا (تعبیر خواب)، مجموعه شعر (حاوی قصایدی که شعرا در مناقب و فضایل اهل بیت علیهم السلام سروده اند)، کتاب رسایل ائمه اطهار علیهم السلام و کتاب رجال را می توان ذکر کرد. کلینی در سن ۷۰ سالگی در ماه شعبان سال ۳۲۹ ق. عروج کرد.^۱

۲۳ اردیبهشت اول شوال روز عید فطر

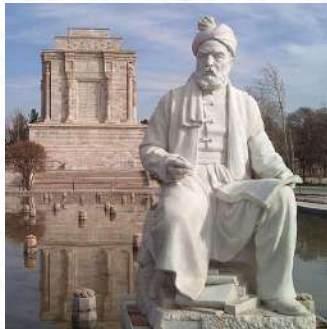
پروردگارا، ای اهل بزرگی و عظمت و ای شایسته بخشش و قدرت و سلطنت و ای شایسته عفو و رحمت و ای شایسته تقوی و آمرزش از تو خواهیم به حق این روزی که برای مسلمانان عید و برای محمد صلی الله

^۱. <http://wiki.ahlolbait.com/>

علیه و آله ذخیره و شرف و فزونی مقام قرارش دادی که درود فرستی بر محمد و آل محمد و مرا در هر خیری درآوری که در آن خیر محمد و آل محمد را درآوردی و بروم آری از هر بدی و شری که برون آوردی از آن محمد و آل محمد را - که درودهای تو براو و برایشان باد- خدایا از تو بهترین چیزی را خواهم که بندگان شایسته‌ات از تو درخواست کردند و به تو پناه برم از آنچه که بندگان شایسته‌ات از آن به تو پناه بردند.

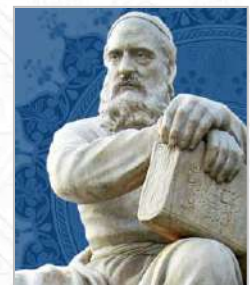
۲۵ اردیبهشت روز بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی

حکیم ابوالقاسم فردوسی شاعر حماسه سرای بزرگ ایرانی قرن ۴ ه.ش. متولد قریه فاز طابران طوس. فردوسی نظم شاهنامه را در سال ۳۶۵ ه.ق. در سن ۳۵ سالگی آغاز و در سن هفتاد سالگی آن را به پایان رساند. مآخذ اصلی فردوسی در سرودن شاهنامه، شاهنامه‌ی منثور ابومنصوری است که علاوه بر روایات کتبی و شفاهی به دست فردوسی افتاد فردوسی معانی دقیق و مطالب عالی فلسفی، اجتماعی و اخلاقی بسیاری را در داستان‌های شاهنامه آورده است. شاهنامه تاریخ و داستان‌های ایران باستان از آغاز تمدن نژاد ایرانی تا انقراض حکومت ایران به دست اعراب و شامل سه دوره‌ی اساطیری، پهلوانی و تاریخی است که در ۶۰ هزار بیت آورده شده است که در نسخ گوناگون متفاوت است. البته همین دوره تاریخی نیز با افسانه‌ها و داستان‌های حماسی در آمیخته است.

۲۸ اردیبهشت روز بزرگداشت حکیم عمر خیام

غیاث الدین عمر بن ابراهیم خیام نیشابوری (۴۲۷-۵۱۰ ه.ق.) فیلسوف، ریاضی‌دان، ستاره‌شناس و رباعی سرای ایرانی دوره سلجوقیان است. پایگاه علمی‌اش برتر از جایگاه ادبی اوست و لقب حجه الحق دارد. یکی از برجسته‌ترین کارهای وی را می‌توان گاه‌شمار جلالی یا تقویم جلالی دانست. سرپرستی رصدخانه و آماده سازی زیج ملکشاهی به مدیریت او صورت گرفت. در نزدیک سال ۴۴۹ ه.ق. کتابی درباره‌ی معادله‌های درجه‌ی سوم به زبان عربی نوشت، با عنوان رساله فی البراهین علی مسائل الجبر و المقابله. در همین سال‌ها (۴۵۶ ه.ق.) خیام

مهم‌ترین و تأثیرگذارترین اثر ریاضی خود را با نام رساله فی شرح ما اشکل من مصادرات اقلیدس را می‌نویسد و در آن خطوط موازی و نظریه‌ی نسبت‌ها را شرح می‌دهد. رساله‌های میزان الحکم و قسطاس المستقیم و رساله‌ی مشکلات الحساب (مسائلی در حساب)، میزان الحکمه (درباره‌ی فیزیک) و لوازم الامکنه (دانش هواشناسی) را نگاشت. نوروزنامه دیگر اثر ادبی اوست، در پدیداری نوروز و آیین پادشاهان ایرانی. کتاب جبر و مقابله خیام با تلاش دانش پژوهان اروپایی در سال ۱۷۴۲ م. در یکی از کتابخانه‌های لیدن یافته شد. آرامگاه وی در شهر نیشابور، در باغی که آرامگاه امامزاده محروق در آن واقع می‌باشد، قرار گرفته است.^۱

۱ خرداد روز بزرگداشت ملاصدرا (صدرالمتهلین)

صدر الدین محمد بن ابراهیم شیرازی (۹۸۰-۱۰۵۰ ه.ق.)، متولد شیراز، معروف به صدرالمتهلین و ملاصدرا، فیلسوف بزرگ جهان اسلام و صاحب مکتب فلسفی «حکمت متعالیه» است. از او تألیفات عدیده‌ای که غالب آن‌ها به شیوه‌ی فلسفی

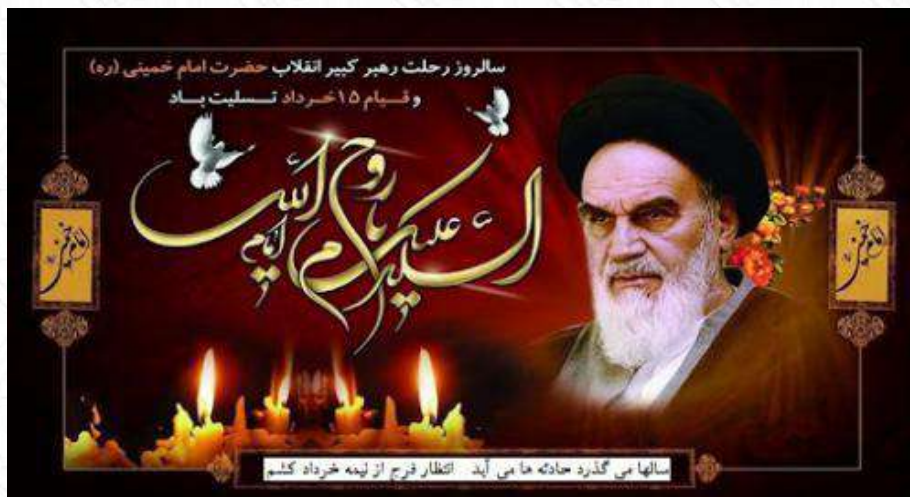
^۱. <https://fa.wikipedia.org/>

نگاشته شده است، برجای مانده است. شیخ بهائی و میرداماد برجسته ترین اساتید او بودند. از شاگردان او فیض کاشانی و فیاض لاهیجی می توان نام برد. از آثار مشهور او اسفار اربعه، تفسیر قرآن و شرح اصول کافی می باشد.

۳ خرداد فتح خرمشهر روز مقاومت، ایثار و پیروزی

در عملیات بیت المقدس سال ۱۳۶۱ که توسط ارتش جمهوری اسلامی ایران و سپاه پاسداران صورت گرفت، خرمشهر بعد از ۵۷۶ روز اشغال توسط نیروهای ارتش عراق آزاد گردید. این عملیات در ۱۰ اردیبهشت ۱۳۶۱ در چهار مرحله، با هدف آزادسازی شهرهای خرمشهر، هویزه و جاده اهواز- خرمشهر و رسیدن به مرزهای بین المللی، در منطقه‌ای با وسعت بیش از ۵۴۰۰ کیلومترمربع انجام شد.^۱

۱۴ خرداد رحلت بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی (ره) ۱۳۶۸

۱۵ خرداد قیام پانزده خرداد

در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ ش. تجمع و راهپیمایی مردم در برخی از شهرهای ایران به عنوان اعتراض به دستگیری امام خمینی (ره) صورت گرفت. سخنرانی او در مدرسه فیضیه قم علیه رفتارهای محمدرضا پهلوی شاه وقت ایران و تشبیه حکومت وقت به حکومت یزید بود. تظاهرات در قم، تهران و ورامین به خشونت کشیده شد و تعدادی از مردم کشته و مجروح شدند. امام خمینی (ره) به دلیل کشته شدن جمعی از مردم، این روز را برای همیشه عزای عمومی اعلام کرد.^۲

۱۶ خرداد (۲۵ شوال) شهادت رئیس مذهب شیعه امام جعفر صادق (علیه السلام)

قالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَصْلُحُ الْمُؤْمِنُ إِلَّا عَلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ: التَّفَقُّهِ فِي الدِّينِ وَ حُسْنِ التَّقْدِيرِ فِي الْمَعِيشَةِ وَ الصَّبْرِ عَلَى النَّائِبَةِ. (تحف العقول، ص ۳۵۸)

امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن جز به سه خصلت نیک نشود: فهم عمیق در دین، اندازه‌داری نیکو در زندگانی و بردباری بر ناگواری.

^۱. <http://wikifeqh.ir/>

^۲. <http://fa.wikishia.net/>

۳۱ خرداد سالروز شهادت دکتر مصطفی چمران و روز بسیج اساتید

شهید چمران: می‌گویند تقوا از تخصص لازم‌تر است، آن را می‌پذیرم، اما می‌گویم: آن‌کس که تخصص ندارد و کاری را می‌پذیرد، بی‌تقواست.

اخبار دانشگاه در بهار ۱۴۰۰

برگزاری وبینار ویژه انتخابات ۲۸ خرداد ۱۴۰۰

بسیج اساتید و کارکنان دانشگاه شیخ بهایی با همکاری امور فرهنگی به مناسبت انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۴۰۰ وبیناری با موضوع «بررسی دلایل انفعال سیاسی برای مشارکت در انتخابات و راه‌های مقابله با آن» در روز دوشنبه ۳ خرداد ۱۴۰۰ ساعت ۱۷، با سخنرانی آقای دکتر مسعودنیا دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان برگزار کرد. در این وبینار اساتید، دانشجویان، کارکنان دانشگاه و تعدادی از اعضای بسیج کارکنان شهر بهارستان حضور داشتند.

ویژه نامه ی انتخابات ریاست جمهوری و شوای شهر و روستای سال ۱۴۰۰

مقام معظم رهبری (مدظله العالی):

انتخابات یک روز انجام می شود اما اثر آن تا چند سال باقی می ماند بنابراین با شرکت در انتخابات که متعلق به خود شما است. از خداوند برای رای دادن به کسی که شایسته این مسئولیت است کمک بخواهید.

۱۴۰۰/۳/۶

۸ خصوصیت رئیس جمهور مطلوب

رهبر انقلاب در سخنرانی نوروزی خطاب به ملت ایران، ۸ خصوصیت رئیس جمهور مطلوب کشور در انتخابات ۱۴۰۰ را برشمردند و فرمودند: «خصوصیات یک رئیس جمهوری را که به نظر می‌رسد، رئیس جمهور مردم باید دارای این خصوصیات باشد، این‌ها را من می‌گویم. شما نگاه کنید، ببینید واقعاً همین جور هست یا نه. یعنی این نظر شخص من نیست، به نظر می‌رسد که هر کسی که به دنبال سعادت کشور است، یک چنین رئیس جمهوری می‌خواهد.»

پایگاه اطلاع‌رسانی **KHAMENEI.IR** در جدول زیر این خصوصیات را مرور می‌کند:

۸ خصوصیت رئیس جمهور مطلوب	
دارای مدیریت و کفایت	۱
با ایمان	۲
عدالتخواه و ضدفساد	۳
دارای عملکرد انقلابی و جهادی	۴
معتقد به توانمندی‌های داخل	۵
معتقد به جوانان	۶
مردمی	۷
امیدوار	۸

ابعاد انتخابات از دیدگاه امام خمینی (س)^۱

به دنبال پیروزی انقلاب اسلامی با رهبری قاطعانه حضرت امام (س) و سرنگونی رژیم استبدادی پهلوی، برای اولین بار پس از سال‌ها زمینه آزادی سیاسی و احقاق حقوق ملت فراهم شد. البته در آن دوره برخی دیدگاه‌های سنتی وجود داشت که هرگونه مراجعه به آراء عمومی را منتفی دانسته و استقبال بی سابقه مردم ایران از امام را برای هرگونه اقدامی کافی می‌دانستند.

اما امام خمینی (س) با بینش و تجربه سیاسی فوق العاده خود، در روزهایی که هنوز پیروزی انقلاب اسلامی کامل نشده بود، بارها با این دیدگاه‌ها برخورد کرده و ضرورت مراجعه به آراء مردم را مورد تأکید قرار می‌دادند. با مروری بر بیانات گوهربار حضرت امام (ره) ابعاد کلی پدیده انتخابات از دیدگاه ایشان را مرور می‌کنیم:

اعلام مراجعه به آراء عمومی

از چند ماه پیش از پیروزی انقلاب اسلامی و هنگام اقامت حضرت امام (س) در پاریس یکی از سؤال‌های اساسی که به طور مکرر از امام پرسیده می‌شد این بود که نظام پیشنهادی ایشان در صورت سقوط رژیم شاه چه خواهد بود؟ در پاسخ همان طور که از رهبری فرزانه همچون ایشان انتظار می‌رفت، امام پیشنهاد خود را «جمهوری اسلامی» نامیدند، ولی تصمیم نهایی را منوط به آرای مردم دانستند.

«راجع به چگونگی دولت و رژیم، پیشنهاد ما جمهوری اسلامی است و

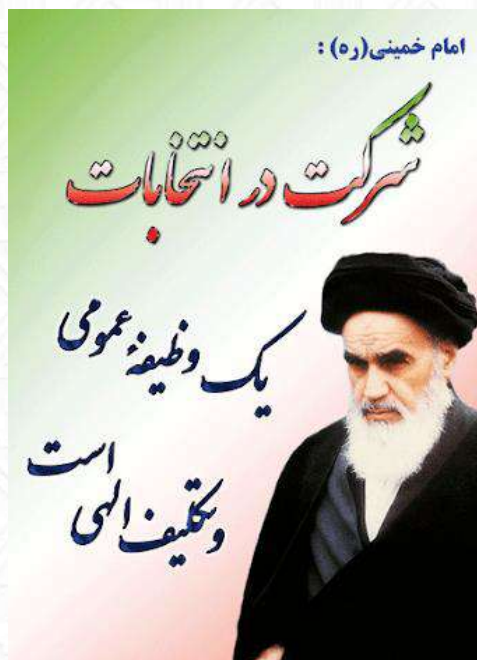
چون ملت، ملت مُسلم است و ما را هم خدمتگزار خود می‌داند، از این جهت حدس می‌زنیم به پیشنهاد ما رأی دهد. ما از طریق رفتارند با ملت، یک جمهوری اسلامی تشکیل می‌دهیم. و اما شخص؛ این تابع آرای مردم است و الآن شخص معینی در نظر نیست.» [۱]

ایشان در پاسخ به خبرنگار مجله عربی زبان المستقبل که سؤال کرده بود که آیا منظور از حکومت اسلامی مد نظر امام، خلافت اسلامی است، فرمودند:

«حکومت جمهوری اسلامی مورد نظر ما از رویه پیامبر اکرم (ص) و امام علی - علیه السلام - الهام خواهد گرفت و متکی به آرای عمومی ملت خواهد بود و شکل حکومت با مراجعه به آرای ملت تعیین خواهد گردید.» [۲]

از جمله نکات مهم در بیانات امام (س) در این دوره آن است که از نظر ایشان اصولاً مردم، در صورت وجود شرایط آزاد و مناسب در تعیین سرنوشت خود دچار اشتباه نخواهند شد:

«برنامه ما این است که رجوع کنیم به آرای عمومی، به آرای مردم. قوای انتظامی را کنار بگذاریم؛ خود مردم را، محول کنیم تنظیم انتخابات را به دست خود جوان های مردم... قهراً مردم وقتی آزاد هستند یک نفر صالح را انتخاب می‌کنند و آرای عمومی نمی‌شود خطا بکند. یک وقت یکی می‌خواهد یک کاری بکند اشتباه می‌کند، یک وقت یک مملکت سی میلیونی نمی‌شود اشتباه بکند... و قهراً اشتباه در سی میلیون جمعیت نخواهد شد.» [۳]

۱. نوشته دکتر علی اکبر کمالی اردکانی. از سایت <http://www.imam-khomeini.ir/fa/n122466>

فراهم کردن شرایط

مسأله بعدی که در بیانات امام (س) مورد تأکید قرار می‌گرفت ضرورت فراهم کردن شرایط مناسب برای برگزاری انتخابات آزاد بود چنانکه در پاسخ به این سؤال که برنامه دولت شما چیست؟ فرمودند: «ما در اولین زمان لازم برنامه خود را اعلام خواهیم کرد. ولی مهم‌ترین وظیفه دولت آینده این است که هر چه سریعتر شرایط انتخابات آزاد را فراهم کند. از قبیل آزادی مطبوعات به معنی واقعی، ذکر تمامی واقعیات و حقایق و آگاه ساختن مردم به همه مسائل و...» [۴]

علاوه بر این ایشان تأکید داشتند که برخلاف انتخابات فرمایشی دوران رژیم پهلوی، جلوی اعمال نفوذ افراد و گروه‌های خاص گرفته شود:

«یکی از مهم‌ترین وظایف اولیه جمعی که پس از سقوط شاه مسئولیت امور را به دست می‌گیرند، فراهم کردن شرایط انتخابات آزاد است که به هیچ وجه اعمال قدرت و نفوذ از هیچ طبقه و گروهی در انتخابات نباشد.» [۵]

آزادی مردم در انتخابات

آزادی مردم در انتخابات یکی از توصیه‌های مهم و اساسی امام (س) بود که تقریباً در همه انتخابات مورد تأکید ایشان قرار می‌گرفت.

«همان طور که بارها گفته‌ام، مردم در انتخابات آزادند و احتیاج به قیم ندارند، و هیچ فرد و یا گروه و دسته‌ای حق تحمیل فرد و یا افرادی را به مردم ندارند. جامعه اسلامی ایران، که با درایت و رشد سیاسی خود جمهوری اسلامی و ارزش‌های والای آن و حاکمیت قوانین خدا را پذیرفته‌اند و به این بیعت و پیمان بزرگ وفادار مانده‌اند، مسلم قدرت تشخیص و انتخاب کاندیدای اصلح را دارند. البته مشورت در کارها از دستورات اسلامی است. مردم با متعهدین و معتمدین خویش مشورت می‌نمایند. و افراد و گروه‌ها و روحانیون در حد تذکرات قبلی در حوزه خود می‌توانند کاندیدا معرفی نمایند؛ ولی هیچ کس نباید توقع داشته باشد که دیگران اظهار نظر و اظهار وجود نکنند.» [۶]

تکلیف و مشارکت همگانی

اولین توصیه حضرت امام (س) به مردم در این زمینه آن بود که باور کنند که حضور آنها در صحنه ضروری است زیرا بر خلاف گذشته این حضور در نتیجه واقعی انتخابات مؤثر است و امری تشریفاتی نیست. بنابراین مشارکت همه اقشار مردم در انتخابات تکلیف الهی محسوب می‌شود:

«امروز مثل زمان سابق نیست. مثل زمان رژیم سابق نیست. رژیم سابق شما نمی‌توانستید. قدرت نداشتید، امروز قدرت دارید برای این که حفظ کنید حیثیت اسلام را و حفظ کنید مصالح کشور را و حفظ کنید استقلال خودتان را و حفظ کنید آزادی خودتان را...»

مسئولیت همه طبقات دارند. مراجع مسئولند. علما مسئولند. ائمه جماعت مسئولند، خطبا مسئولند. تجار مسئولند. بازرگانان مسئولند. دانشگاهی‌ها مسئولند... همه مسئولند. تمام قشرهای مملکت امروز مسئولند... امروز مثل زمان سابق نیست که بگویید که ما قدرت نداشتیم، نمی‌توانستیم. امروز می‌توانید. امروز همه قدرت دست ملت است.» [۷]

حضرت امام (س) صراحتاً دخالت و مشارکت در امور سیاسی را از تکالیف شرعی می‌دانستند:

«نگویید که دیگران رأی می‌دهند. من هم باید رأی بدهم، تو هم باید رأی بدهی، آن روستایی هم که در کنار مزرعه خودش کار می‌کند باید رأی بدهد؛ تکلیف است. این یک تکلیف الهی است... ما مکلفیم به این که در امور دخالت کنیم. ما مکلفیم در امور سیاسی دخالت کنیم؛ مکلفیم شرعاً؛ همان‌طور که پیغمبر می‌کرد؛ همان‌طور که حضرت امیر می‌کرد... این

تکلیف آقایان است که راجع به مسائل اسلامی، که پیش می‌آید، چه وکیل بخواهید تعیین کنید و چه - عرض بکنم که - رئیس جمهور بخواهید تعیین کنید، باید در صحنه باشید؛ عذری ندارید که بروید کنار بنشینید.» [۸]

لزوم مشارکت زنان

یکی از تحولات مهم عرصه سیاسی جامعه ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، مشارکت زنان در کلیه عرصه‌های مهم سیاسی از جمله انتخابات است. بی تردید تأکیدات حضرت امام (س) - پس از فراهم شدن شرایط و رعایت قوانین اسلامی - بر حضور زنان در صحنه از جمله عوامل اساسی این تحول مثبت در جامعه ایران است. به عنوان نمونه ایشان در خصوص لزوم حضور زنان در عرصه انتخابات می‌فرمایند:

«شما باید در همه صحنه‌ها و میدان‌ها آن قدری که اسلام اجازه داده وارد باشید. مثل انتخابات که امروز عملی است که باید انجام بگیرد و صحبت روز است در ایران، خانم‌ها همان‌طوری که مردها فعالیت می‌کنند برای انتخابات، خانم‌ها هم باید فعالیت بکنند برای این که فرقی ما بین شما و دیگران در سرنوشت‌تان نیست.

سرنوشت ایران، سرنوشت همه است... برای این که امور سیاسی مخصوص یک طبقه نیست، همان‌طوری که علم مخصوص یک طبقه نیست.

همان‌طوری که مردها باید در امور سیاسی دخالت کنند و جامعه خودشان را حفظ کنند، زن‌ها هم باید دخالت کنند و جامعه را حفظ کنند. زن‌ها هم باید در فعالیت‌های اجتماعی و سیاسی همدوش مردها باشند، البته با حفظ آن چیزی که اسلام فرموده است، که بحمدالله امروز در ایران جاری است.» [۹]

رعایت آداب اسلامی

یکی دیگر از توصیه‌های کلی حضرت امام (س) در باب انتخابات آن بود که در برگزاری انتخابات احکام و قوانین اسلامی به خوبی رعایت شود:

«من از همه قشرها، از همه ملت می‌خواهم که آداب اسلامی خودشان را نسبت به همه امور، خصوصاً در انتخابات حفظ کنند و مبدا خیال کنند که مبارزات انتخاباتی عبارت از این است که به دیگران بد بگویند و کار شکنی بکنند. البته دعوت به انتخاب اشخاص مانع ندارد، لکن توجه داشته باشند که همان‌طور که در انتخاب رئیس جمهور، به آن سلامت و به آن آرامش و به آن خوبی گذشت - که نمونه بود در ایران - من امید آن دارم که در این انتخابات هم به همان طور بگذرد. و همه با هم برادروار در یک مقصد باشیم. در یک مقصد باشید و خداوند را شاهد بدانید، و ناظر بدانید، و نهضت را لکه دار نکنید.» [۱۰]

معیارهای انتخاب افراد

جنبه قابل توجه دیگری که در بیانات گرانقدر حضرت امام (س) در باب انتخابات وجود دارد مسأله معیارهای مورد نیاز برای انتخاب کاندیداها یا نامزدهای شرکت‌کننده در انتخابات است.

«انتخابات یک محکی هم برای خودتان است که ببینید آیا می‌خواهید انتخاب اصلح بکنید برای خودتان، یا برای اسلام؟ اگر برای خودتان باشد، شیطانی است و اما اگر انتخاب اصلح برای مسلمان‌هاست، «کی و از کجاست» مطرح نیست، از هر گروهی باشد، حزب باشد یا غیر حزب، نه حزب اسباب این می‌شود که غیر آن فاسد، و نه صد در صد حزبی بودن باعث صلاح آن‌هاست. و انتخاب اصلح برای مسلمین یعنی انتخاب فردی که تعهد به اسلام و حیثیت آن داشته باشد؛ و همه چیز را بفهمد، ... اسلام تنها کافی نیست، بلکه باید مسلمانی باشد که احتیاجات مملکت را بشناسد و سیاست را بفهمد و مطلع به مصالح و مفاسد کشور باشد، و ممکن است به شما و گروه شما هم مربوط نباشد. اگر اصلح را انتخاب کردید، کاری اسلامی می‌کنید.» [۱۱]

تبلیغات انتخاباتی

امروزه در بسیاری از کشورها، تبلیغات انتخاباتی از مهم‌ترین اولویت‌های احزاب، گروه‌ها و سیاستمداران است و هزینه‌های بسیاری در این باب خرج می‌شود. در واقع از ماه‌ها قبل از برگزاری انتخابات، احزاب با کمک وسایل ارتباط جمعی و با استفاده از شیوه‌های مختلف علمی، برای به دست آوردن آراء مردم تلاش می‌کنند. امام خمینی (س) رهنمودها در این مورد داده‌اند که به برخی از این توصیه‌ها اشاره می‌شود.

رعایت اخلاق و آداب اسلامی

اولین توصیه حضرت امام (س) در این زمینه رعایت اخلاق و آداب اسلامی است، امری که به خودی خود به معنی کنار گذاردن هرگونه اقدام غیر شرعی در تبلیغات انتخاباتی است:

«از آقایان کاندیداها و دوستان آنان انتظار دارم که اخلاق اسلامی - انسانی را در تبلیغ برای کاندیدای خود مراعات؛ و از هرگونه انتقاد از طرف مقابل که موجب اختلاف و هتک حرمت باشد خودداری نمایند، که برای پیشبرد مقصود، ولو اسلامی باشد، ارتکاب خلاف اخلاق و فرهنگ، مطرود و از انگیزه‌های غیراسلامی است... من بسیار مایل هستم که گروه‌هایی که متعهد و معتقد به جمهوری اسلامی و خدمتگزار به اسلام هستند، در مبارزات انتخاباتی کمال آرامش را در تبلیغ کاندیداهایشان رعایت نمایند، و نسبت به یکدیگر تفاهم و صمیمیت و اخوت اسلامی داشته باشند، و از تفرقه و کدورت شدیداً احتراز کنند که تفرقه و تشتت، دوستان را نگران و دشمنان را کامیاب می‌کند و موجب تبلیغات سوء می‌شود.» [۱۲]

همچنین در جای دیگر توصیه می‌نمایند:

«من از همه قشرها، از همه ملت می‌خواهم که آداب اسلامی خودشان را نسبت به همه امور، خصوصاً در انتخابات حفظ کنند. و مبدا خیال کنند که مبارزات انتخاباتی عبارت از این است که به دیگران بد بگویند و کار شکنی بکنند.» [۱۳]

عدم توهین به افراد

از دیگر توصیه‌های مهم حضرت امام (س) به افراد و گروه‌ها در تبلیغات انتخاباتی رعایت حیثیت و آبروی افراد و عدم توهین و افترا به یکدیگر است که از گناهان بزرگ محسوب می‌شود:

«لازم است مطلبی را که گاهی شنیده می‌شود که برای تبلیغات انتخاباتی بعضی از کاندیداها - خدای نخواست - بعضی دیگر را تضعیف یا توهین می‌کنند، در رابطه با آن تذکر دهم که، امروز این نحو مخالفت‌ها خصوصاً از چنین کاندیداهایی، برای اسلام و جمهوری اسلامی فاجعه آمیز است. اگر فرضاً کسی در دیگری مناقشه دارد، ابراز آن و اظهار در بین مردم هیچ مجوزی ندارد، و حیثیت و آبروی مؤمن در اسلام از بالاترین و والاترین مقام برخوردار است، و هتک مؤمن، چه برسد به مؤمن عالم، از بزرگترین گناهان است و موجب سلب عدالت است. امید است ان شاء الله چنین مطلبی نباشد، و اگر غفلتاً اتفاق افتاده است تکرار نشود.» [۱۴]

ایشان در جای دیگر نیز بر این امر تأکید کرده و می‌فرمایند:

«هیچ مقامی و حزبی و گروهی و شخصی حق ندارد به دیگران که مخالف نظرشان هستند توهین کنند، یا خدای نخواست افشاگری نمایند؛ گرچه همه حق تبلیغات صحیح برای خود یا کاندیداهای خود یا دیگران را دارند، و هیچ کس نمی‌تواند جلوگیری از این حق نماید. و البته لازم است تبلیغات موافق مقررات دولت باشد.» [۱۵]

عدم دخالت شخصی

با توجه به محبوبیت بی‌سابقه حضرت امام (س) در افکار عمومی و در نزد مردم کشور، بی‌تردید ایشان می‌توانستند در هر یک از انتخابات‌ها با معرفی افراد یا گروه‌های خاصی باعث پیروزی آن‌ها در انتخابات شوند، اما حضرت امام (س) همواره از تأیید یا تکذیب مستقیم افراد خودداری کرده و آزادی انتخاب مردم را محترم می‌شمردند:

«اینجانب بنا ندارم از کسی تأیید نمایم، چنانکه بنا ندارم کسی را رد کنم. و از تمام احزاب و گروه‌ها و افراد می‌خواهم از نسبت دادن کاندیدای خود به من که از آن استفاده تأیید و یا تعیین و یا رد شود، خودداری کنند.» [۱۶]

«به اطلاع هموطنان عزیز برسانید که: عکس اینجانب دلیل بر تأیید کسی نبوده؛ چنانچه دلیل بر عدم تأیید هم نمی‌باشد.» [۱۷]

لزوم انجام کار برای خدا

بالاخره آنکه حضرت امام (س) از همه کاندیداها و طرفداران آنها می‌خواهند که هدف اصلی از شرکت در انتخابات و تبلیغات را فراموش نکنند زیرا هدف همه این امور باید رضای خدا باشد:

«آن کسی که می‌خواهد در انتخابات شرکت کند و کاندیدا می‌شود، آن کسی که کاندیدا می‌کند کسی را، آن کسی که فعالیت انتخاباتی می‌کند، آن کسی که تبلیغ می‌کند برای خودش یا برای غیر، این آزمایش‌اش همانجاست... تویی که فعالیت می‌کنی و تبلیغ می‌کنی برای انتخابات، تبلیغ خودت را می‌کنی یا تبلیغ برای اسلام می‌کنی؟ اگر برای رسیدن به مجلس است، دلت می‌خواهد مجلس بروی و می‌گویی مجلس یک مقامی است، شما تبلیغ برای خودت می‌کنی که همان تبلیغ برای شیطان است. و اگر تبلیغ می‌کنی که بروی خدمت بکنی، من چون می‌توانم خدمت بکنم چرا کنار باشم، بروم خدمت بکنم، این شخص چون لایق است چرا کنار باشد، بیاید خدمت بکند، اگر این طور باشد این برای خداست... باید انسان توجه کند به این که آیا من که می‌خواهم یک کسی را انتخاب کنم، اگر این کس یک نفر دیگری از او بهتر بود لکن ارتباطی با من نداشت، بلکه با من هم دلخوری داشت، آیا او را کاندیدا می‌کردم، اگر او را هم کاندیدا می‌کرد معلوم می‌شود که این برای خدا دارد کار می‌کند، کار به خودش ندارد. و اگر این طور نشد بداند که مسأله، مسأله شیطانی است نه مسأله خدایی...» [۱۸]

هشدارها و توصیه‌ها

علاوه بر موارد متعددی که تاکنون به آن‌ها اشاره شد امام خمینی (س) در مواقع حساس با توجه به شرایط برگزاری انتخابات مختلف در کشور، توصیه‌ها و هشدارهای مهمی به مردم ایران داده‌اند که توجه به آن‌ها برای همیشه ضروری است. در این جا به چند مورد از این هشدارها اشاره می‌شود.

جلوگیری از نزاع و تفرقه

اولین هشدار مهم حضرت امام (س) آن است که اصولاً احزاب و گروه‌ها باید محدوده اختلافات و رقابت‌های انتخاباتی را درک کرده و مواظب باشند که این گونه رقابت‌ها منجر به نزاع، تفرقه و برخوردهای قومی و فرقه‌ای نشود، زیرا این موارد می‌تواند منافع ملی و اساس نظام را زیر سؤال ببرد:

«مطلب دیگر این که پای صندوق‌ها که می‌روید این طور نباشد که با هم اختلاف پیدا بکنید. یک مسأله‌ای است که برای کشور است. هر یک از این‌ها که ببرند، برای کشور لابد خدمت خواهند کرد. و اگر خدمت نکنند ملت هست و آن‌ها را برکنار خواهد کرد. از این جهت به طور خصمانه با هم رفتار نکنید. برادر باشید با هم. اگر یکی رئیس جمهور شد، شما هم به او اعانت کنید. این طور نباشد که قبل از این که رئیس جمهور بشود بریزید به جان هم. فردا پای این صندوق‌ها بریزید به جان هم. یا بعضی از قشرها شرکت نکنند. من از همه قشرهای ملت، چه فارس، چه ترک، و چه کرد و چه بلوچ و چه ترکمن و چه بختیار[ی] و چه سایر قشرهایی که و طوایفی که هستند در ایران، از این‌ها تقاضا می‌کنم، عاجزانه تقاضا می‌کنم که طوری نکنید که در خارج منعکس بشود که شما یک مردمی هستید که تربیت اسلامی ندارید. شما یک مردمی هستید که با هم سر دنیا نزاع می‌کنید... خیلی در صدد این نباشید که برای خاطر این که یکی بیشتر می‌خواهد رأی ببرد یکی کمتر می‌خواهد رأی ببرد به هم بریزید و جنگ و نزاع باشد، و اسباب ناراحتی همه را فراهم کنید.» [۱۹]

عدم انحصار در انتخابات

یکی دیگر از هشدارهای مهم حضرت امام (س) به همه اقشار ملت آن بود که دخالت در سیاست و انتخابات در انحصار هیچ دسته و گروهی، حتی مجتهدان، نیست و همه افراد و اقشار ملت باید آزادانه در آن شرکت کنند. این هشدار از آنجا صادر شد که عده‌ای می‌خواستند با این ترفند بین اقشار مختلف مردم خصوصاً روحانیون و دانشگاهیان اختلاف بیندازند:

«از اموری که لازم است امروز تذکر بدهم شاید بعد دیر بشود، قضیه انتخابات است. همان‌طوری که مکرر من عرض کرده‌ام و سایرین هم گفته‌اند، انتخابات در انحصار هیچ کس نیست، نه در انحصار روحانیین است، نه در انحصار احزاب است، نه در انحصار گروه‌هاست. انتخابات مال همه مردم است. مردم سرنوشت خودشان دست خودشان است. و انتخابات برای تأثیر سرنوشت شما ملت است. از قراری که من شنیده‌ام در دانشگاه بعضی از اشخاص رفته‌اند گفته‌اند که دخالت در انتخابات، دخالت در سیاست است و این حق مجتهدین است. تا حالا می‌گفتند که مجتهدین در سیاست نباید دخالت بکنند، این منافی با حق مجتهدین است... آنجا شکست خورده‌اند حالا عکسش را دارند می‌گویند... هر دوی غلط است... این یک توطئه‌ای است که می‌خواهند همان‌طوری که در صدها سال توطئه‌شان این بود که باید روحانیون و مذهب از سیاست جدا باشد و استفاده‌های زیاد کردند و ما ضررهای زیاد از این بردیم... حالا دیدند آن شکست خورد، یک نقشه دیگر کشیدند، و آن این است که انتخابات حق مجتهدین است... دانشگاهی‌ها بدانند این را که همان‌طوری که یک مجتهد در سرنوشت خودش باید دخالت کند، یک دانشجوی جوان هم باید در سرنوشت خودش دخالت کند... این یک توطئه‌ای است برای اینکه شما جوان‌ها را مایوس کنند.» [۲۰]

توجه به توطئه‌های دشمنان

یکی از تذکرات مهم حضرت امام (س) در مورد انتخابات که در آستانه برگزاری انتخابات سومین دوره مجلس شورای اسلامی در سال ۱۳۶۷ ارائه شد آن بود که دشمنان داخلی و خارجی نظام، انواع توطئه‌ها را برای دور کردن مردم از صحنه ایجاد کرده‌اند، و ملت ایران همواره و حتی در زیر بمباران‌های وحشیانه رژیم بعثی نیز باید انتخابات را با شکوه برگزار کند:

«در آستانه انتخابات سومین دوره مجلس شورای اسلامی... با توجه به آگاهی و شعور بالای سیاسی مردم خداجوی ایران، شاید ضرورتی به یادآوری اهمیت شرکت در انتخابات نباشد؛ ولی برای احتیاط در ادای تکلیف شرعی - سیاسی خود نکاتی را متذکر می‌شوم: از آغاز انقلاب تاکنون، یکی از اهداف شوم و پلیدی که همواره مورد توجه استکبار جهانی و نوکران خارجی و داخلی آنها بوده است دور کردن مردم از صحنه‌های انقلاب و گسستن پیوندهای پولادین آنان با آرمان‌های اجتماعی - سیاسی اسلام بوده است. که در راه تحقق آن به انواع حیل‌ها و ترفندهای گوناگون متوسل شده‌اند؛ که بحمدالله سرشان به سنگ خورده است؛ و ملت پیروز و سرافراز ایران با نمایش قدرت عظیم خود در حوادث گوناگون انقلاب این حقیقت و واقعیت را به اثبات رسانیده و نشان داده‌اند که از دریای خروشان وحدت و انسجام آنان چیزی کم نشده و نخواهد شد... بعید به نظر نمی‌رسد که در این روزها یکی از اهداف شرارت‌های اخیر صدامیان در تهدید و ارباب و ادامه بمباران‌ها و موشک باران مناطق مسکونی، علاوه بر سرپوش نهادن بر شکست‌های پیاپی خود در صحنه‌های نبرد، رسیدن به این هدف باشد که حضور مردم را تحت الشعاع این جنایات قرار دهد... غافل از آنکه امت اسلامی ایران سال‌هاست نشان داده‌اند که از این هیاهوها نمی‌ترسند، و مقاوم و استوار در مقابل تمام ابرقدرت‌ها و قدرت‌ها می‌ایستند؛ و به یاری خداوند متعال، ملت شریف ایران با حضور گسترده خود انتخابات را در موعد مقرر و با قدرت و قاطعیت برگزار می‌کنند؛ و مطمئناً در زیر موشک و بمب هم اگر قرار بگیرند، به پای صندوق‌ها می‌روند و به تکلیف شرعی و الهی خود عمل خواهند نمود. و اینجانب تحت هر شرایطی در انتخابات شرکت می‌کنم...» [۲۱]

وصیت به حضور در صحنه

بالآخره باید توجه داشت که امام خمینی (س) در وصیت‌نامه سیاسی - الهی خود نیز مسأله انتخابات را فراموش نکرده و مردم را به حضور در همه صحنه‌ها فرا خواندند:

«وصیت من به ملت شریف آن است که در تمام انتخاب، چه انتخابات رئیس جمهور و چه نمایندگان مجلس شورای اسلامی و چه انتخابات خبرگان ... در صحنه باشند و اشخاصی که انتخاب می‌کنند روی ضوابطی باشد که اعتبار می‌شود، ... مراجع و علمای بزرگ تا طبقه بازاری و کشاورز و کارگر و کارمند، همه و همه مسئول سرنوشت کشور و اسلام می‌باشند؛ چه در نسل حاضر و چه در نسل های آتیه؛ و چه بسا که در بعض مقاطع، عدم حضور و مسامحه، گناهی باشد که در رأس گناهان کبیره است.» [۲۲]

منبع: اهمیت انتخابات از دیدگاه امام خمینی (س)؛ ناشر ستاد مرکزی بزرگداشت امام خمینی (س)، ۱۳۸۶.

[۱]. صحیفه امام؛ ج ۴، ص ۳۳۲.	[۱۲]. همان؛ ج ۱۲، ص ۱۲.
[۲]. همان؛ ص ۳۳۴.	[۱۳]. همان؛ ص ۱۵۲ - ۱۵۱.
[۳]. همان؛ ج ۵، ص ۳۲۳ - ۳۲۲.	[۱۴]. همان؛ ج ۱۷، صص ۱۳۴ - ۱۳۳.
[۴]. همان؛ ص ۳۳۳.	[۱۵]. همان؛ ج ۱۸، ص ۳۳۷.
[۵]. همان؛ ص ۳۸۲.	[۱۶]. همان؛ ج ۱۲، ص ۱۲.
[۶]. همان؛ ج ۲۱، ص ۱۰.	[۱۷]. همان؛ ص ۱۱۸.
[۷]. همان؛ ج ۱۲، صص ۱۸۴ - ۱۸۲.	[۱۸]. همان؛ ج ۱۸، صص ۳۱۱ - ۳۱۰.
[۸]. همان؛ ج ۱۵، صص ۱۸ - ۱۵.	[۱۹]. همان؛ ج ۱۲، ص ۱۲۷.
[۹]. همان؛ ج ۱۸، صص ۴۰۴ - ۴۰۳.	[۲۰]. همان؛ ج ۱۸، صص ۳۶۸ - ۳۶۷.
[۱۰]. همان؛ ج ۱۲، ص ۱۵۲ - ۱۵۱.	[۲۱]. همان؛ ج ۲۱، صص ۱۰ - ۹.
[۱۱]. همان؛ ج ۱۸، صص ۱۹۷ - ۱۹۶.	[۲۲]. همان؛ صص ۴۲۲ - ۴۲۱.

نگاهی به انتخابات ۱۴۰۰

دکتر حسین مسعود نیا^۱

اندک تأمل در فضای سیاسی و اجتماعی جامعه ایران بیانگر این نکته کلیدی است و آن این که با گذشت زمان و طرح مسائل جدید که بیشتر ناشی از پیامدهای فرهنگ جهانی است، نیروهای اجتماعی و سیاسی وفادار به نظام و قانون اساسی بر سر تعریف، کاربست و نوع برخورد با بسیاری از مفاهیم فرهنگ جهانی اتفاق نظر ندارد. اگرچه حتی در سطوح پایین‌تر در خصوص برخی مسائل دیگر مانند اقتصاد، تعریف از هویت ایرانی و حتی منافع ملی نیز بین کارگزاران نظام اختلاف نظر و تمایز سلیقه وجود دارد.

در چنین وضعیتی انتظار اولیه این است که نیروهای اجتماعی و سیاسی بر اساس خواست سیاسی مشترک به یکدیگر نزدیک شده و در قالب نهاد و سازمان‌های سیاسی به ویژه احزاب فعالیت کنند؛ به موضوعی که اگر چه در فضای سیاسی جامعه ایران به ظاهر وجود دارد و وزارت کشور مدعی ثبت بیش از ۲۵۰ حزب سیاسی در ایران است، اما آن‌ها بیشتر به سازمان‌های سنتی ایران، چون دوره و محفل شبیه هستند تا به احزاب سیاسی.

فقدان احزاب سیاسی در ایران سبب نگردیده تا نیروهای اجتماعی و سیاسی از ایجاد ساختاری برای ایفای نقش در ساختارهای سیاسی جمهوری اسلامی ایران چشم پوشی کنند. این سازمان‌ها جناح‌های سیاسی هستند که افراد حول شخصیت‌های سیاسی و یا براساس نیازهای مشترک سیاسی مقطعی به یکدیگر نزدیک و جناح سیاسی تشکیل می‌دهند.

به این ترتیب جناح‌های سیاسی در ایران مرکب از نیروهای سیاسی و اجتماعی با پایگاه کاملاً متفاوت اقتصادی و اجتماعی بوده که صرفاً یا به دلیل شیخوخیت یکی از رجال سیاسی و یا به دلیل نیازهای مقطعی مشترک شکل گرفته و کارکرد حزبی دارند؛ بنابراین در یک جمع بندی می‌توان جناح‌های سیاسی در ایران را ائتلافی از نیروهای سیاسی دانست که فاقد سازمان حزبی بوده، اما کارکرد حزبی داشته و به دلیل فقدان ساختار سازمانی حاضر به پاسخگویی به عملکرد نمایندگان خود در عرصه تصمیم‌گیری سیاسی و سیاستگذاری نیستند.

با وجود چنین ضعف‌هایی همیشه در سه دهه اخیر، به ویژه پس از پایان دوران ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی، داوطلبین ریاست جمهوری در رقابت انتخاباتی با افتخار خود را نماینده یک جناح معرفی و آن جناح نیز تمام عیار از آن نامزد برای ریاست جمهوری حمایت می‌کرد. البته تا قبل از دوران ریاست جمهوری آقای روحانی دو جناح اصلی حاضر در صحنه سیاسی کشور یکی اصولگرایان و دیگر اصلاح طلبان بودند.

انتخابات ریاست جمهوری دهم سبب گردید تا گفتمان جدیدی موسوم به اعتدال در جامعه مطرح و این گفتمان نیز به تدریج به یک جناح سیاسی در صحنه سیاسی ایرانی معرفی گردید؛ لذا انتظارات افکار عمومی و به ویژه طبقه متوسط جدید و دانشگاهیان این بود که لیبرال‌های این سه جریان و یا جبهه به هنگام ثبت نام خود را نماینده جریان سیاسی هواخواه خود معرفی کنند اقدامی که از سوی بسیاری از آنان انجام نشد.

اما چرا؟ تأمل در رابطه فرد با یک حزب و یا جناح سیاسی از منظر عقلانی و تفکر سیستمی بیانگر این مهم است که بر اساس اصول حزبی و در ایران جناحی اگر شرایط به گونه‌ای پیش رفت که فرد قربانی حزب و جناح شود یا جناح فدای فرد

^۱ دانشیار گروه علوم سیاسی دانشگاه اصفهان

پاسخ بسیار واضح است و آن این که فرد خود را فدای حزب و جناح کند چرا که بر اساس تفکر سیستمی باید فرد در خدمت سیستم باشد نه سیستم در خدمت فرد.

مساله دیگر انفعال سیاسی حاکم بر فضای انتخاباتی جامعه ایران در حال حاضر است و دلایل مختلفی دارد که مهم ترین آن ها عبارتند:

- ۱- عدم رقابتی بودن انتخابات مجلس فعلی،
- ۲- شیوع بیماری کرونا و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی آن بویژه در حوزه رفتار اجتماعی به عبارت دیگر چگونه می توان به جامعه ای که گفتمان غالب در آن ماندن در خانه است به یکباره برای انتخابات گفت که مردم گفتمان ماندن در خانه را فراموش و به صحنه اجتماع بیایند،
- ۳- وخامت اوضاع اقتصادی بر اثر تحریم ها و پیامدهای اقتصادی کرونا،
- ۴- سیاست حذفی نخبگان سیاسی حاکم در قبال یکدیگر براساس رفتار حذفی،
- ۵- حاکم شدن فضای سیاست زدگی در جامعه و دور شدن جامعه از عقلانیت،
- ۶- کم رنگ شدن سرمایه اجتماعی و مهم تر از آن کاهش سطح اعتماد سیاسی بدلیل بزرگ نمایی و سیاه نمایی از دو بعد فساد و دروغ،
- ۷- باور بسیاری از نخبگان و نیروهای اجتماعی و سیاسی به این مهم که در حد شکل گیری شرایط کنونی فقط دولتمردان مقصر نیستند و جناحهای رقیب هم نقش داشته اند و
- ۸- رواج فضای تهمت، افتراء و گسترش بی اخلاقی سیاسی در سطح جامعه با توجه به چنین شرایطی بر خلاف تصور اولیه مردم از وضع موجود ناراضی هستند و امیدی به بهبودی ندارند.

اهمیت شوراهای اسلامی شهر و روستا گزیده‌ای از بیانات رهبر انقلاب اسلامی^۱

۱. مؤمنین کارهایشان را با مشورت انجام می‌دهند

اسلام در ضمن این که احکام الهی و اراده الهی را در هدایت و صلاح انسان‌ها دارای کمال تأثیر می‌داند، اراده انسان، حضور انسان و حضور آحاد مردم را هم در همه کارها پیش‌بینی کرده است. یک نمونه آن همین مسأله شورا است. خدای متعال در علائم مؤمنین می‌فرماید:

«و امرهم شورى بينهم»؛ کارهایشان را با مشورت انجام می‌دهند. البته مشورت، با شکل‌های مختلفی ممکن است انجام گیرد؛ این هم یک شکل از اشکال مشورت است. در داخل شهر و در داخل بخش، می‌نشینید و با هم مشورت می‌کنید؛ نقصهای موجود و مشکلات موجود و آن چیزهایی را که مربوط به شوراهاست. البته ممکن است نقصهایی هم باشد که به وظایف شوراها مربوط نشود؛ رسیدگی و به آنها عمل می‌کنید؛ مثل این است که سرتاسر پیکر ایران اسلامی بزرگ، با نبض خون تازه انقلابی و اسلامی می‌زند و حرکت می‌کند.

مسئولان و شوراهای هر شهر و روستا، برای رفع مشکلات مردم، در همان شهر و روستا فکر می‌کنند. این خیلی فرصت خوبی است.

۲. انتخابات شوراها؛ گامی بسوی تحقق کامل قانون اساسی

خدای متعال را شکرگزاریم که در انتخابات شوراها یک نهاد دیگر برای خدمت به مردم تأسیس شد و ملت ایران یک گام دیگر به تحقق کامل قانون اساسی مترقی جمهوری اسلامی نزدیک گشت. اکنون که در سالروز پیام امام عزیز و در سالی که به نام گرمی آن یگانه‌ی دوران نامگذاری شده، این نهاد اصیل آغاز به کار می‌کند، از صمیم قلب آرزو می‌کنم که شوراهای اسلامی شهر و روستا بتواند در سمت اهداف والا و انقلاب بنیانگذار نظام اسلامی تلاش و فعالیت کند و در چهارچوب تکالیف قانونی خود به رفع مشکلات مردم بپردازد.

۳. تحکیم پایه‌های انقلاب درک شور با تشکیل شوراها

مردم به این شوراها اقبال کنند، به این انتخابات توجه کنند، در آن شرکت نمایند، آن را جدی بگیرند و هدف هم عبارت باشد از اینکه اهدافی که در قانون اساسی برای تشکیل شوراها معین شده است. اهداف خدایی، اهداف انقلابی، اهدافی که در جهت تحکیم پایه‌های انقلاب و استحکام قدرت انقلاب و حکومت انقلابی در کشور است؛ تحقق پیدا کند. من توصیه می‌کنم که همه این انتخابات را جدی بگیرند و مهم بشمارند و در آن شرکت کنند.

۴. شوراهای اسلامی در مقابل نظامهای استبدادی

اصل ایجاد شوراهای اسلامی شهر و روستا در قانون اساسی، نشان دهنده اهتمام نظام جمهوری اسلامی ایران به مجموعه متنوع فکرها، مشورتها و دیدگاهها در اداره امور کشور است و این موضوع، نقطه مقابل نظام‌های ارتجاعی و استبدادی است. افتخار جمهوری اسلامی ایران این است که از روز اول، آراء، افکار و خواست مردم، مورد توجه جدی قرار گرفته است.

^۱ . <https://www.porseman.com/article>

۵. حل مشکلات مردم توسط شوراهای

هیچ عبادتی بالاتر از خدمت به مردم نیست؛ چه در شهر، چه در بخش و چه در روستا. وظایفی که برای شوراهای در قانون ذکر شده،

همان وظایفی است که اگر شوراهای ما انشاء... بتوانند این وظایف را به طور کامل به انجام برسانند، بسیاری از مشکلات جاری مردم برطرف خواهد شد و این موارد را قانونگذاران با دقت در قانون اساسی و در قانون عرفی معین کرده‌اند.

۶. افزایش اعتماد عمومی

شوراهای از مظاهر مشارکت مردمی و برای تسهیل امور مردم است. شوراهای طبق قانون اساسی مدیریت شهر و روستا را بر عهده دارند و نمادی دیگر از اداره‌ی کشور به دست مردم را در برابر چشم همگان می‌گذارند. توفیق شوراهای در دستیابی به این هدف، سرمایه‌ی ارزشمند «اعتماد عمومی» را افزایش می‌بخشد و زمینه ساز حضور پر نشاط مردم در همه‌ی عرصه‌های پیشرفت و توسعه‌ی کشور می‌شود.

۷. انتخاب برای حل مسائل جاری زندگی

انتخابات شوراهای هم از این جهت مهم است که کار روزمره‌ی مردم و زندگی شهر و روستایی مردم، متوقف به این انتخابات است. اگر انسانهای صالح، کارآمد، بانشاط، مؤمن، نجیب و امین در انتخابات شوراهای انتخاب شوند، خیال مردم از لحاظ مسائل جاری روزمره‌ی زندگی - که با آن سر و کار دارند - راحت خواهد شد. شما اگر آن کسی را که می‌پسندید و می‌خواهید، انتخاب نکردید، آن کسی که شما نمی‌پسندید، انتخاب خواهد شد و رأی خواهد آورد. بنابراین، رأی خودتان را به میدان بیاورید.

اگر مردم عادت کنند که برای اداره‌ی امور روزمره‌ی شهری یا روستایی خودشان، کسانی را با شناخت انتخاب کنند، این خیلی کمک خواهد کرد؛ هم به پیشرفت امور کشور، هم به آشنا شدن مردم با وظایفی که بر عهده‌ی آنهاست و باید انجام گیرد و البته سودش هم به خود مردم برمی‌گردد. بسیار بجاست که مردم بدانند هر کسی را انتخاب می‌کنند، مسؤولیتهایی در مقابل این انتخاب بر دوش آنهاست؛ همچنان که اگر انتخابشان انتخاب خوبی باشد و نشاء... به وسیله‌ی آن شخص منتخب، کارهای خوبی برای مردم و کشور انجام گیرد، ثوابها و اجرهایی هم به آنها منتقل می‌شود. به همین علت است که باید حقیقتاً دقت کنند تا افراد دلسوز، متدین و کارآمدی را که متناسب با این کارند، انتخاب کنند؛ چون کارآمدی به حسب کاری که ما یک شخص را برای انجام آن در نظر می‌گیریم، متفاوت است. کارآمدی این شورا با کارآمدی فلان شغل یا سمت دیگر تفاوت می‌کند. مردم می‌دانند که شوراهای شهر و روستا برای چیست.

پس کسی را که احساس می‌کنند، فکر می‌کنند، تشخیص می‌دهند و احراز می‌کنند، مناسب با این کار انتخاب کنند. البته دیانت او، تقوای او و دلسوزی او را حتماً تشخیص دهند. مردم نباید افرادی را که دلسوز، علاقه‌مند و متدین نیستند، به مراکز تصمیم‌گیریشان بفرستند؛ زیرا برایشان وزر و وبال درست خواهند کرد. این توصیه‌ی من به مردم است. شوراهای مشاورینی امین برای مسئولان دولتی. مسئولان محترم دولتی، شوراهای را مشاور امین خود بدانند و تا سر حد امکان به آنها در عمل به وظایف خود کمک کنند.

Jame' of Sheikh Bahae

June 2021, Internal Magazine of Sheikh Bahae University

